

OČEKÁVANÉ VÝSTUPY **V RVP ZV** **Z ČESKÉHO JAZYKA** **A LITERATURY** VE SVĚTLE TESTOVÝCH ÚLOH

František Brož a kol.

Financováno z prostředků ESF
v rámci systémového projektu Kvalita 1, úkol 4A2U2

Praha 2006

Na zpracování příručky se podíleli:

Mgr. František Brož
Doc. PhDr. Petr A. Bílek, CSc.
PhDr. Pavla Brožová
Mgr. Gabriela Sittová
PhDr. Jasňa Šlédrová, CSc.
PhDr. Václav Vaněk, CSc.
PhDr. Irena Vaňková, CSc.
Mgr. Martina Waclawičová

Lektorovali:

PhDr. Taťána Holasová, CSc. (Výzkumný ústav pedagogický)
Mgr. Iva Kabeláčová (Centrum pro zjišťování výsledků vzdělávání)

OČEKÁVANÉ VÝSTUPY V RVP ZV Z ČESKÉHO JAZYKA A LITERATURY

VE SVĚTLE TESTOVÝCH ÚLOH

První vydání.

Vydal: Ústav pro informace ve vzdělávání –
divize Nakladatelství Tauris,
Senovážné nám. 26, Praha 1

Náklad: 10 000 výtisků

Rok vydání: 2006

Grafická úprava: ÚIV – divize Nakladatelství Tauris

Tisk: Typos, a. s.

www.uiv.cz

ISBN 80-211-0523-2

OBSAH

Úvod	5
Čtenářská gramotnost	6
Text	7
Test a testová úloha	10
Příklady ověřování očekávaných výstupů testovými úlohami	17
1. žák odlišuje ve čteném nebo slyšeném textu fakta od názorů a hodnocení, ověřuje fakta pomocí otázek nebo porovnáváním s dostupnými informačními zdroji	18
2. žák rozlišuje subjektivní a objektivní sdělení a komunikační záměr partnera v hovoru	21
3. žák rozpoznává manipulativní komunikaci v masmédiích a zaujímá k ní kritický postoj	23
4. žák se dorozumívá kultivovaně, výstižně, jazykovými prostředky vhodnými pro danou komunikační situaci	24
5. žák odlišuje spisovný a nespisovný projev a vhodně užívá spisovné jazykové prostředky vzhledem ke svému komunikačnímu záměru	25
6. žák v mluveném projevu připraveném i improvizovaném vhodně užívá verbálních, nonverbálních i paralingválních prostředků řeči	26
7. žák se zapojuje do diskuse, řídí ji a využívá zásad komunikace a pravidel dialogu	27
8. žák využívá základy studijního čtení – vyhledá klíčová slova, formuluje hlavní myšlenky textu, vytvoří otázky a stručné poznámky, výpisky nebo výtah z přečteného textu; samostatně připraví a s oporou o text přednese referát	28
9. žák uspořádá informace v textu s ohledem na jeho účel, vytvoří koherentní text s dodržováním pravidel mezivětného navazování	32
10. žák využívá poznatků o jazyce a stylu ke gramaticky i věcně správnému písemnému projevu a k tvořivé práci s textem nebo i k vlastnímu tvořivému psaní na základě svých dispozic a osobních zájmů	34
11. žák spisovně vyslovuje česká a běžně užívaná cizí slova	36
12. žák samostatně pracuje s Pravidly českého pravopisu, se Slovníkem spisovné češtiny a s dalšími slovníky a příručkami	37
13. žák správně třídí slovní druhy, tvoří spisovné tvary slov a vědomě jich používá ve vhodné komunikační situaci	40
14. žák využívá znalostí o jazykové normě při tvorbě vhodných jazykových projevů podle komunikační situace	42
15. žák rozlišuje významové vztahy gramatických jednotek ve větě a v souvětí	43

Ú V O D

Vážení učitelé českého jazyka a literatury,

připravili jsme pro vás publikaci, která vám může pomoci při současných proměnách výuky i hodnocení našeho předmětu. Příručka vznikla jako výsledek dlouhodobé diskuse o možnostech ověřování očekávaných výstupů tak, jak jsou definovány Rámcovým vzdělávacím programem pro základní vzdělávání. Proces hodnocení vzdělávacího procesu má v práci každého učitele velký význam, proto je potřeba rozvíjet jeho potenciál o nové prvky. Tato příručka chce takovým novým prvkem být. Jejím východiskem jsou právě očekávané výstupy podle rámcového vzdělávacího programu pro základní vzdělávání a možnosti jejich ověřování prostřednictvím různých typů úloh. Proto jsou nedílnou součástí příručky rovněž základní informace o čtenářské gramotnosti, textu a didaktickém testování. Příručka totiž využívá úlohy z různých zdrojů: tzv. netradiční úlohy z projektu PISA, testové úlohy z projektu Centra pro zjišťování výsledků vzdělávání, které byly nabízeny základním školám resp. víceletým gymnáziím, a rovněž vybrané úlohy z některých sbírek úloh. Některé úlohy byly autorsky vytvořeny přímo pro tuto publikaci.

V příručce je často využíváno úloh, které bývají označovány jako netradiční. Netradičnost příručky je umocněna i dalším prvkem. Záměrně neuvádíme správná řešení úloh. U některých úloh se širokou odpovědí by totiž byly příkladů správného řešení desítky a jejich vymezování by přesáhlo možnosti této publikace, která by se stala nepřehlednou. Důležitějším faktorem je ale skutečnost, že při řešení úlohy (bez možnosti nahlédnutí do klíče správných odpovědí) dochází k hlubšímu a trvalejšímu pochopení vztahu očekávaný výstup – testová úloha.

Příručka nemá ambice postihnout možnosti ověřování jednotlivých očekávaných výstupů v celém komplexu. Záměrem autorů bylo nabídnout češtinářům jakési základní portfolio nápadů, které předpokládá tvůrčí přístup ze strany jeho uživatelů. Doufáme, že příručka najde uplatnění při vaší práci a že v ní naleznete užitečné podněty.

ČTENÁŘSKÁ GRAMOTNOST

Čtenářská gramotnost, čtení, čtenářské dovednosti, porozumění čtenému, porozumění textu. Pojmy, které se v našich školách objevují stále častěji. Pronikají do kurikulárních dokumentů, učebnic, metodických materiálů, výzkumných šetření. Jediná ustálená definice neexistuje, resp. jednotlivá vymezení se více či méně překrývají. Pro potřeby příručky postačí připomenout ve zkratce vývoj definice čtenářské gramotnosti používané zejména v oblasti mezinárodního výzkumu.

Pro účely mezinárodního výzkumu RLS organizace IEA, který byl v roce 1995 proveden jako první ze série mezinárodních srovnávacích výzkumů hodnotících výsledky vzdělávání v České republice, byla čtenářská gramotnost definována jako „**schopnost rozumět formám psaného jazyka, které vyžaduje společnost a/nebo mají význam pro jednotlivce, a tyto formy používat**“. Podobně byla čtenářská gramotnost chápána i v rámci dalších provedených výzkumů, jako byl např. v roce 1997 mezinárodní výzkum gramotnosti dospělých IALS („**Čtenářská gramotnost je schopností používat tištěných a písemných informací pro fungování ve společnosti, k dosahování vlastních cílů a k rozvoji vlastních vědomostí a vlastního potenciálu**.“). Tyto definice se zaměřovaly na pojetí čtení jako nástroje k dosahování cílů, nezdůrazňovaly však aktivní a iniciativní úlohu čtenáře při porozumění a využití informací. Tento aspekt zařadil do definice pojmu čtenářská gramotnost až pozdější výzkum IEA PIRLS a zejména zatím poslední z těchto výzkumů - mezinárodní výzkum OECD PISA, který zdůraznil schopnost čtenáře nejen textu porozumět, ale také o něm přemýšlet a uplatňovat své myšlenky a zkušenosti. Definice čtenářské gramotnosti podle tohoto dosud nejrozsáhlejšího a nejprestižnějšího světového výzkumu zní:

„**Čtenářská gramotnost znamená schopnost porozumět psanému textu, přemýšlet o něm a používat jej k dosahování určitých cílů, k rozvoji vlastních schopností a vědomostí a k aktivnímu začlenění do života společnosti**.“¹ Přitom užití samotného výrazu *text* otvírá široké pole možných definic čtenářské gramotnosti. Proto také jedna z následujících kapitol přináší samostatné pojednání o textu.

Výzkum PISA vymezil tři základní okruhy čtenářských dovedností:²

1. Získávání informací
2. Vytvoření interpretace
3. Posouzení textu

Vymezení jednotlivých okruhů je přitom vyjádřeno vcelku jednoduše:

Získávání informací: V každodenním životě čtenáři často potřebují nalézt určitou informaci, například vyhledat telefonní číslo, ověřit si odjezd autobusu nebo vlaku nebo třeba také nalézt určitý údaj, pomocí kterého by podpořili nebo vyvrátili něčí tvrzení. **Vytvoření interpretace** od čtenářů vyžaduje zobecnění jejich počátečních dojmů a zpracování informací logickým způsobem tak, aby tomu, co přečetli, porozuměli. **Posouzení obsahu** vyžaduje, aby čtenář dával informace nalezené v textu do souvislostí například se svou vlastní znalostí světa nebo s informací nalezenou v jiném textu či poskytnutou přímo v otázce.

¹ Procházková, I.: Čtenářská gramotnost a výukové aktivity v českých školách. www.vuppraha.cz

² Kramplová, I.: a kol.: Netradiční úlohy aneb čteme s porozuměním. Praha, ÚIV 2002, s. 10.

TEXT

V dnešní době se neobejde bez dovednosti pracovat s textem skoro nikdo. Na texty naráží každý z nás takřka na každém kroku a neustále jsme nuceni dovednosti související s texty prokazovat. V souvislosti s „češtinářskými“ testy v poslední době občas zazněly kritické připomínky, že žáci musí při řešení testů pracovat s výchozími zdroji typu tabulka či graf: prý to nejsou „texty“, protože texty jsou „řadou písmen skládajících se do slov, vět a odstavců“, velmi zjednodušeně řečeno, čísla v něm zkrátka nemají co dělat. Sáhněme tedy k základnímu poučení do slovníků. V Lexikonu teorie literatury a kultury se pod heslem *text* dočteme následující: „V lingvistice je to sled psaných či mluvených, monologických či dialogických dílčích textů, které se konstituují z vět či mluvnických, resp. intonačních jednotek a mohou zahrnovat také nejazykové prostředky jako obrazné ilustrace“.³

Takovým typickým příkladem textu, který zahrnuje „nejazykové prostředky jako obrazné ilustrace“, je komiks. Připomeňme, že literární věda vymezuje komiks jako specifický žánr. V časopiseckých/novinových přílohách či rubrikách věnovaných literatuře a zejména knižním novinkám je možné se dokonce občas setkat s recenzemi komiksových publikací. Vezměme si na pomoc jeden obrázek ze Čtyřlístku⁴:

Kdyby opravdu platilo, že text jsou jen slova, pak bychom mohli číst pouze to, co je v „bublinách“, a ještě ne všechno. Abychom ovšem komiksový příběh přečetli a porozuměli mu, musíme dekodovat i obrázky a správně je spojit s informačním potenciálem „bublin“. Obrázek, kde Fifinka stříká cosi ze spreje na pavouka visícího na stromě, si pouze neprohlížíme, ale zároveň dekodujeme jeho informační hodnotu, která je pro porozumění příběhu důležitá stejně jako to, co se říká. Mimochodem, všimněme si, co „říká“ Myšpulín. Je jasné, že tato postava neříká otazník, přesto dokážeme interpretovat Myšpulínovu výpověď, a to na základě znalosti významu užití znaku otazník v komiksech. Správnost interpretace nám může potvrdit třeba výraz Myšpulínovy tváře, nebo to, co danému obrázku předcházelo či za ním následuje. Je tedy patrné, že tento obrázek vnímáme jako textový celek.

³ Lexikon teorie literatury a kultury. ed. Nünning, A. Brno, Host 2006, s. 814.

⁴ Čtyřlístek 10/2006, s. 7.

V Novém akademickém slovníku cizích slov je text definován jako „obsahově i formálně relativně celistvý, uzavřený, spojený útvar znakové povahy, výsledek záměrné komunikační aktivity jedince nebo partnerů v určité situaci s určitým komunikačním cílem a ztělesňující v sobě zároveň kreativní proces jeho tvorby.“⁴⁵ Podívejme se pod tímto úhlem pohledu na následující tabulku:

Tenisový žebříček nejlepších a věk hráčů⁶

1. Roger Federer	Švýcarsko	22 let
2. Andy Roddick	USA	21 let
3. Juan Carlos Ferrero	Španělsko	24 let
4. Guillermo Coria	Argentina	22 let
5. Andre Agassi	USA	33 let
6. Rainer Schüttler	Německo	27 let
7. Carlos Moya	Španělsko	27 let
8. David Nalbandian	Argentina	22 let
9. Mark Philippoussis	Austrálie	27 let
10. Paradorn Srichapchan	Thajsko	25 let

Již na první pohled je patrné, že tabulka je obsahově i formálně celistvá, uzavřená, určitě lze hovořit o její znakové povaze a rovněž je nepopíratelnou skutečností, že je výsledkem komunikační aktivity a že je vytvořena s určitým komunikačním záměrem. Jaký je tedy rozdíl mezi tabulkou a následujícím textem?

V tenisovém žebříčku prvních deseti nejlepších hráčů je na prvním místě Roger Federer ze Švýcarska, kterému je dvacet dva let. Na druhém místě Andy Roddick z USA, kterému je dvacet jedna let, na třetím místě Juan Carlos Ferrero ze Španělska, kterému je dvacet čtyři let. Čtvrté místo obsadil dvaadvacetiletý Guillermo Coria z Argentiny, páté triatřicetiletý Andre Agassi z USA, šesté sedma-dvacetiletý Němec Rainer Schüttler, sedmé sedmadvacetiletý Španěl Carlos Moya. Osmému Argentinci Davidu Naldandianovi je dvacet dva let, devátému Australanovi Marku Philippoussisovi dvacet sedm let a desítku uzavírá pětadvacetiletý Paradorn Srichapchan z Thajska.

Informačně jsou tabulka i její slovní přepis rovnoprávné, jsou vytvořeny s tímtež komunikačním zá-
měrem – informovat čtenáře o jistých skutečnostech. Tabulka je ale výrazně přehlednější, právě pro
tuto svou vlastnost byla zjevně vytvořena a použita. Lze samozřejmě postupovat i obráceně. Nara-
záme dejme tomu na následující řádky:

Nejvíce se v Česku prosázelo na výherních automatech (38,3 miliardy korun), následují kasina s 10,6 miliardami korun, v kursových sázkách bylo prosázeno přes osm miliard (8,1) a skoro o dvě miliardy méně pak v loteriích (přesně 6,2 miliard). Necelá miliarda korun (0,8) byla prosázena v technických hrách a nejméně stálo sázející bingo (0,2 miliardy). Celkově se tak v Česku v roce 2001 prosázelo 64,2 miliard korun, z této sumy šlo na výhry 48,7 miliard.

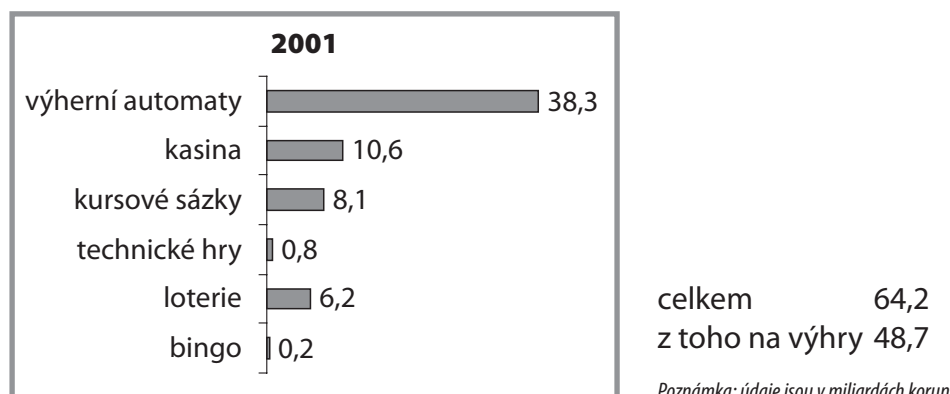
První dojem? Docela zmatečná čísla, která si čtenář musí myšlenkově převést do nějaké jiné podoby, má-li se v předkládaných informacích rychle a efektivně vyznat. Převeďme uvedený text do podoby pruhového grafu. Jednotlivé položky přitom seřadíme v pořadí uvedeném v textu, tedy výherní au-

⁵ *Nový akademický slovník cizích slov*. Praha, Academia 2005, s. 801.

⁶ Tabulka je výchozím textem k úloze 27 v didaktickém testu Český jazyk (Maturita nanečisto 2006).

tomaty, kasina, kursové sázky, technické hry, loterie, bingo. Zároveň chceme zachovat i informaci o celkové prosázené částce a vyplacených výhrách. Výsledek?

Kolik se v Česku prosází⁷

Základní informace jsou zřetelné už při letmém pohledu na graf (nejvíce se prosází na výherních automatech, nejméně v bingo, ...). Výhodou grafu je přehlednost, žádné informace se neztrácejí. Navíc, graf obsahuje právě pouze věcné informace, na rozdíl od prostého psaného textu do něj lze obtížněji vložit názor autora na uváděné skutečnosti (nicméně je to možné prostřednictvím grafických prvků).

Rozhodneme-li se použít k zachycení nějaké skutečnosti graf, tabulku, schéma či mapu, anebo jejich informační hodnotu vyjádříme raději jinak – ve větách a souvětích, jednáme vždy s určitým komunikačním záměrem (přehlednost, vyjádření stanoviska k faktům apod.). Doložit to můžeme třeba dvěma hypotetickými souvětími, jimiž by mohl text o sázkách končit. Celkové vyznění obou souvětí je diametrálně odlišné, a přitom se změnilo jen „pár slovíček“ a interpunkční znaménko.

1. Celkově se v Česku v roce 2001 prosázelo jenom 64,2 miliard korun, z této sumy šlo na výhry celých 48,7 miliard!

2. Celkově se v Česku v roce 2001 prosázelo neuvěřitelných 64,2 miliard korun, přičemž z této sumy šlo na výhry pouze 48,7 miliard.

Často se setkáváme s názorem, že úlohy ověřující porozumění tabulce, grafu apod. neověřují „češtinářské“ dovednosti, ale dovednosti matematické či logické uvažování žáků. Úlohy založené na porozumění tabulce či grafu však ověřují dovednosti čtenářské, chceme totiž, aby v nich žák našel požadované informace, oddělil podstatné informace od nepodstatných, interpretoval je, porovnal s jinými atd. Argument, že při řešení úlohy se musí logicky uvažovat, je lichý, neboť logicky uvažovat musíme při čtení každého textu, ať už má jakoukoli podobu. Jak jinak bychom např. zjistili, kolik vystupuje v románu postav (tady už musíme umět počítat od jedné klidně do tisíce), nebo kdo pronáší konkrétní úsek přímé řeči, za kterým není uvedeno: *řekla postava XY*?

Tabulka, graf, jízdní řád, komiks apod. – v tom všem můžeme zaznamenat, a tedy si i přeČÍST různé příběhy, ať už o Fifince, tenisových hrdinech či miliardách prosázených korun...

Literatura k tématu:

Fish, S.: Jak je to tu s textem? In Aluze 3/2002, s. 68–86.

Eco, U.: Četba „Steva Canyona“. In Skeptikové a těšitelé. Praha, Nakladatelství Svoboda 1995, s. 144–200.

⁷ Graf byl použit jako výchozí text k úloze 11 v didaktickém testu Český jazyk (Maturita nanečisto 2006).

TEST A TESTOVÁ ÚLOHA

Jednou ze součástí vzdělávacího procesu je zkoušení. Zkoušení může probíhat různými formami, běžné je zkoušení ústní. V posledních letech se stále častěji mluví o možnostech využití různých forem písemného zkoušení. Jednou z forem písemné zkoušky je didaktický test. Didaktický test je tedy nástroj k ověřování znalostí i dovedností, které si žáci osvojili. Někteří pedagogové testy zatracují, jiní na ně nedají dopustit. Zřejmé je, že každá zkouška má výhody a zároveň i různá omezení. To samozřejmě platí i pro testy. Testy mají své místo v ověřování výsledků vzdělávacího procesu i v předmětu český jazyk a literatura, a to na základních i středních školách. Jednou z nejdůležitějších podmínek, které musejí být splněny, aby byl sestavený test kvalitní, je dovednost *položit otázku/zadat úkol*, což je dovednost přenositelná i do dalších forem zkoušení.

DIDAKTICKÝ TEST

Didaktický test má zpravidla písemnou podobu. Porovnáme-li jej se zkouškou ústní, objevíme několik nesporných výhod testu. Žáci mají srovnatelné podmínky, všichni mají stejný čas na řešení, subjektivní vliv osobnosti učitele na zadání i hodnocení žákovských odpovědí je významně menší než u zkoušky ústní. Nezanedbatelnou výhodou je i snížená časová náročnost zkoušení ve třídě (skupině) jako celku. Didaktický test řeší obvykle všichni žáci najednou, ústní zkoušení všech žáků ve třídě zabere mnohonásobně větší časový prostor.

Výsledky testu bývají vyjádřeny číslem, jsou tedy relativně jednoduše srovnatelné. Test je jedním z nástrojů, který může vnést do procesu hodnocení žáků spravedlivý přístup. K tomu, aby bylo možné na základě testu konstatovat, že žák disponuje určitými znalostmi a dovednostmi, musí být ovšem bezpodmínečně splněna jedna podmínka – test musí být kvalitní.

VLASTNOSTI DIDAKTICKÉHO TESTU

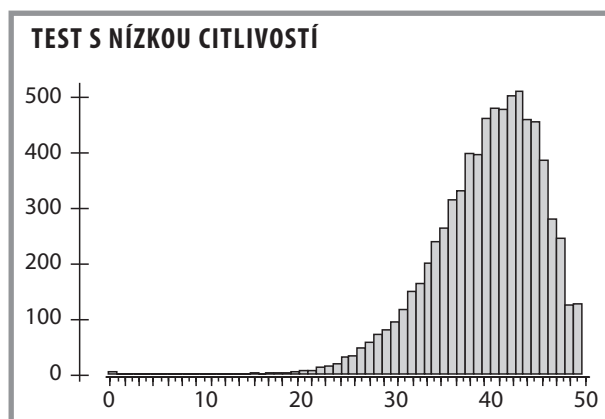
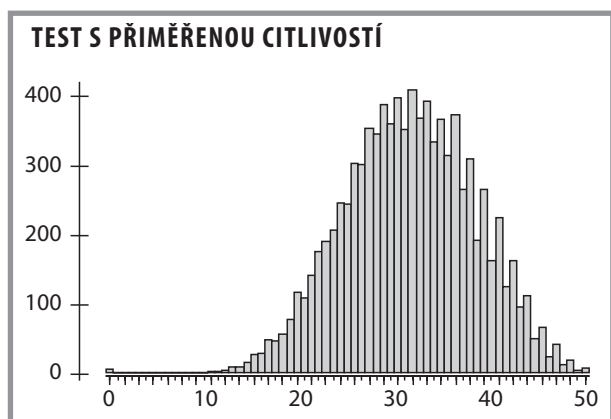
Kvalitní test musí být objektivní, dostatečně citlivý, validní a musí vykazovat odpovídající reliabilitu. Jen prostřednictvím přesně a spolehlivě měřícího testu lze získat informace o skutečných znalostech a dovednostech žáků. Spolehlivé měření znamená, že při opakovaném zadání testu by měli žáci dosahovat přibližně stejných výsledků, v ideálním případě výsledků zcela shodných. V případě, že test nepřináší stabilní výsledky, neměří spolehlivě; do výsledků tedy interferují nějaké vnější, zcela náhodné vlivy. Přesné je měření tehdy, jestliže výsledky žáků v řešení testů odpovídají jejich skutečným znalostem a dovednostem. O spolehlivém a přesném testu se pak mluví jako o testu s odpovídající reliabilitou. Reliabilita je tedy údaj, který vyjadřuje míru spolehlivosti získaných číselných výstupů.

Validní je test tehdy, jestliže opravdu ověřuje ty znalosti a dovednosti, k jejichž ověření byl konstruován. Nízká validita testu brání využití testových výsledků v pedagogické praxi, neumožňuje totiž jakoukoli jejich interpretaci. Téměř nulovou validitu bude například vykazovat test, kterým chceme ověřovat, nakolik žáci zvládli základní principy interpunkce, a přitom bude tvořen úlohami ověřujícími znalosti žáků o české poezii 19. století. Validitu testu může negativně ovlivnit chybný výběr učiva (test ověřuje učivo ještě neprobírané; v šestém ročníku základní školy píší žáci test vhodný spíše pro žáky druhého ročníku středních škol; test obsahuje úlohy odvozené od dokumentu vysílaného v televizi apod.), nejednoznačné zadání testových úloh, formulace neodpovídající věku žáků nebo třeba jazyková komplikovanost. Na základě testu s nízkou validitou se lze snadno dopustit mylné interpretace žákovských výsledků.

Dobře sestavený didaktický test poskytuje srovnatelné – objektivní – výsledky, to znamená výsledky, které jsou závislé jen na znalostech a dovednostech žáků. Žáci řeší shodné testové úlohy, mají na jejich řešení stejný čas, případné rušivé vlivy (náhlá změna počasí za okny třídy, projíždějící auto se zapnutou sirénou...) působí na všechny naráz a přibližně se stejnou intenzitou. Správné řešení úloh je

dáno dopředu, vyhodnocování žákovských odpovědí je vlastně jejich porovnáváním s klíčem správných (autorských) odpovědí. Na míru objektivitu testu má vliv každá testová úloha, např. nejednoznačná formulace zadání testové úlohy může objektivitu testu významně snižovat. Objektivita rovněž znamená značnou eliminaci faktoru subjektivního přístupu vyučujícího k žákům.

Dostatečně citlivý je didaktický test tehdy, jestliže má schopnost rozlišovat mezi žáky s různou úrovní skutečných znalostí a dovedností. Vyjádřeno jinak – výsledky žáků by měly být odpovídajícím způsobem rozprostřeny po celém bodovém spektru. Pokud lze v testu získat např. 50 bodů a více než 80 % žáků přitom získá 5 bodů a méně, nebo pokud přes 90 % žáků získá více než 45 bodů, pak rozhodně nejde o citlivý test – jeho schopnost rozlišit žáky podle jejich znalostí a dovedností je minimální.

(Údaj na svislých osách grafů zachycuje počty testovaných žáků, údaje na vodorovných osách vyjadřují počet získaných bodů.)

VÝVOJ DIDAKTICKÉHO TESTU

Vývoj testu je poměrně složitý proces, jehož se zúčastňuje celá řada odborníků: od autorů testových úloh přes recenzenty, analytiky až po oborové specialisty. K tomu, aby vytvořený test byl kvalitním nástrojem měření znalostí a dovedností žáků, je potřeba postupovat v jednotlivých krocích od rozplánování testu až po jeho použití. Před započítím konstrukce testu musí být stanoveno, k čemu mají výsledky žáků v testech sloužit (cíl testu). Zároveň je alespoň rámcově vymezováno učivo, jehož osvojení má být ověřováno. Velice důležitou součástí procesu plánování testu je definování tzv. specifikací tabulky, v níž jsou obsaženy poměrně detailní informace o testu.

Samotné sestavování testu je de facto výběrem testových úloh na základě specifikací tabulky. Do tohoto procesu spadá i odhadnutí časové náročnosti testu, stanovení způsobu hodnocení testu i jednotlivých testových úloh, dále sestavení záznamového archu, do něhož žáci zapisují odpovědi. Úlohy v testu jsou řazeny tak, aby toto řazení podporovalo volby správné strategie řešení testu.

Ještě před použitím testu jej posuzují odborníci v daném oboru, kteří se zároveň vyznají v oblasti testologických zásad. Kvalita testu je totiž posuzována z obou hledisek – test s konstrukčními nedostatky je stejně nekvalitní jako test s chybami v rámci daného oboru. Následně, nebo souběžně, probíhá ověřování kvality testu nebo jeho částí prostřednictvím pretestování (try-out, pilotáž). Tato část procesu vývoje testu zároveň znamená velkou zranitelnost celého systému, hrozí totiž prozrazení testu dříve, než je test zadán. Únik informací by v tomto případě znamenal znehodnocení předchozích kroků. Proto se try-outy a pilotážemi častěji ověřuje kvalita jednotlivých testových úloh. Riziko prozrazení se tak významně snižuje, protože při tomto způsobu ověřování je test sestavován až poté, co jednotlivé testové úlohy „projdou“ celým procesem pretestování. Do testu jsou samozřejmě zařazeny jen ty úlohy, které nevykazují žádné konstrukční nedostatky nebo které byly po vyhodnocení výsledků pretestování náležitě upraveny.

DRUHY DIDAKTICKÝCH TESTŮ

Konstrukce didaktického testu a interpretace výsledků žáků při jeho řešení je rovněž důležitým kritériem pro třídění testů. Z tohoto hlediska se testy tradičně dělí na ověřující a rozlišující, přičemž v běžné pedagogické praxi často dochází k prolínání funkcí obou typů testu. Zejména v zahraničí se v poslední době dokonce objevují tendence opustit uvedené tradiční třídění testů.

Historicky starší jsou testy rozlišující (NR-testy, testy relativního výkonu). Cílem tohoto typu testu je vzájemné porovnání žáků, výstupem pak pořadí žáků podle dosaženého výsledku v testu. Výsledek žáka je přitom významnou měrou ovlivněn výsledky ostatních testovaných žáků. Rozlišující testy jsou sestavovány z obtížnějších úloh s vysokou citlivostí, tedy schopností rozlišovat mezi žáky s různou úrovní znalostí a dovedností.

Při interpretaci výsledků ověřujících testů (CR-testy, testy absolutního výkonu) se posuzuje, zda výsledky konkrétního žáka splňují daná kritéria. Jedná se vlastně o komparaci výsledku daného jednotlivce s tzv. ideálním žákem. Z toho je zřejmé, že výsledek žáka v testu není ovlivňován výsledky ostatních testovaných žáků. Ověřující testy jsou tvořeny úlohami různé obtížnosti, zároveň musí být zajištěno zastoupení předem daných požadavků na žákovy znalosti a dovednosti. Každá testová úloha v ověřujícím testu musí být vztažena ke konkrétnímu cíli, musí být jednoznačně zodpověditelné, co je testovou úlohou ověřováno.

Existují ovšem i další kritéria třídění testů. Tak se např. rozlišují testy podle formy zadání (ústní, písemné, elektronické...), podle zjišťované charakteristiky výkonu (rychlosti, úrovně osvojení) aj.

TESTOVÁ ÚLOHA

Základní stavební jednotkou každého didaktického testu je testová úloha. Kvalita testu je tedy závislá na kvalitě jednotlivých úloh. Testová úloha se skládá z několika částí, které se v závislosti na typu úlohy mohou různě proměňovat.

STRUKTURA TESTOVÉ ÚLOHY:

- instrukce (návod, co má žák dělat)
- výchozí text (tedy i tabulka, mapa, graf aj.)
- kmen úlohy (zadání úlohy ve formě otázky, úkolu, neúplného tvrzení)
- alternativy (u úloh s výběrem odpovědi nabízené možné odpovědi; nesprávné odpovědi nazývány distraktory)
- správné řešení

Instrukce

Přečtete si ukázkou a odpovězte na následující úlohu:

Výchozí text

„To je opravdový zázrak současné vědy,“ vysvětlil mu Ivan Francevič. „Nazývá se Bellův aparát. Právě mi ho přivezli z Ameriky od našeho agenta. Žije tam jeden geniální vynálezce, mister Bell, díky němuž je teď možné vést rozhovor na poměrně velkou vzdálenost, až několik verst. Zvuk se šíří po vedení, podobném telegrafnímu. Tohle je zkušební vzorek, s výrobou aparátů se ještě nezačalo. Po celé Evropě fungují zatím jen dvě linie – jedna vede z mého bytu do sekretariátu velitele Třetího oddělení a druhá v Berlíně spojuje kabinet císaře a kancelář Bismarcka. Takže nezaostáváme za pokrokem!“

(Vzhledem k povaze úlohy není uveden zdroj výchozího textu.)

Kmen úlohy

Ve kterém století se nejspíše odehrává děj knihy, z níž je převzata ukáзка?

Alternativy

- A) 17. století
- B) 18. století
- C) 19. století
- D) 20. století

Správné řešení

C)

TYPY ÚLOH

V testech i při jiných formách písemných zkoušek se používají různé typy testových úloh. Asi nejčastěji se testové úlohy třídí podle způsobu jejich řešení. Když odpověď žák sám vytváří, jedná se o úlohy otevřené, pokud odpověď na úlohu vybírá z nabízených alternativ, pak jde o úlohy uzavřené.

Otevřené úlohy se obvykle rozlišují na úlohy se stručnou odpovědí a úlohy se širokou odpovědí. Mezi oběma typy otevřených úloh přitom není ostrá hranice. Při řešení otevřených úloh se stručnou odpovědí se očekává odpověď v rozsahu slova, několika slov apod. U úloh se širokou odpovědí se mohou žákovská řešení velmi významně lišit, dokonce může být sporná hranice mezi správností a nesprávností odpovědí. Rovněž se musí počítat s rizikem nejednotného vyhodnocování tohoto typu úloh. Přesto jsou takové úlohy při procesu hodnocení výsledků vzdělávacího procesu nezastupitelné.

VÝCHOZÍ TEXT K ÚLOHÁM

Tygr, který chtěl být králem

Jednoho rána se v džungli probudil tygr a oznámil své družce, že je králem zvířat.

„Králem zvířat je Leo, lev,“ řekla.

„Potřebujeme změnu,“ prohlásil tygr. „Všechna zvířata volají po změně.“

Tygřice poslouchala, ale žádné volání neslyšela, ledaže ji volala tygřata.

„Až vyjde měsíc, budu králem zvířat,“ pokračoval tygr. „Bude to na mou počest žlutý měsíc s černými pruhy.“

„No jo, určitě,“ ucedila pochybovačně tygřice a odcházela podívat se na mláďata, z nichž jednomu, byl to tygřík a byl velmi podobný otci, se zdálo, že má v tlapě trn.

Tygr se pomalu plížil džunglí, až se připlížil ke lvímu brlohu. „Vylez ven,“ zařval, „a pozdrav krále zvířat! Král je mrtvý, ať žije král!“

V brlohu probudila lvice svého druha. „Přišel za tebou na návštěvu král,“ šťouchla do něj.

„Který král?“ zeptal se lev rozespale.

„Král zvířat,“ odpověděla.

„Já jsem přeci král zvířat,“ zařval Leo a vyrazil z brlohu hájit svou korunu proti novému nápadníku trůnu.

Byl to lýtý boj a trval až do západu slunce. Přidala se všechna zvířata z džungle, některá na stranu tygra, jiná na stranu lva. Všechna zvířata od mravenečnicka až po zebra se zúčastnila zápasu o svržení lva anebo vyhnání tygra a některá vůbec nevěděla, zač bojují, a některá bojovala pro obě strany a některá pro toho, kdo byl nejbližší, a některá vůbec jen pro to, aby bojovala.

„Za co bojujeme?“ zeptal se kdosi mravenečnicka.

„Za starý řád,“ odpověděl mravenečník.

„Za co umíráme?“ zeptal se kdosi zebry.

„Za nový řád,“ řekla zebra.

Když vyšel měsíc, celý rudý a skoro v úplňku, svítil do džungle, v které se nic nepohnulo a kde jenom papoušci maka a kakadu vřeštěli hrůzou. Všechna zvířata byla mrtvá, jen tygr zůstal naživu, ale i jeho dny byly sečteny a jeho času pozvolna ubývalo. Byl vládcem všeho, co mohl přehlédnout, ale to už zřejmě nic neznamenal.

(J. Thurber, Filozof & ústřice)

Otevřená úloha se stručnou odpovědí

Určete co nejpresněji literární žánr ukázky:
(Správné řešení: bajka)

Otevřená úloha se širokou odpovědí

Vysvětlete, proč se v ukázce píše o žlutém měsíci s černými pruhy:
(příklad správného řešení: Žlutý měsíc s černými pruhy odpovídá barvě tygrovy srsti /na tygrovu počest/)

Uzavřené úlohy žákovi nabízejí vždy několik alternativ, z nichž žák vybírá správnou odpověď, event. správné odpovědi. Následující příklady uvádějí základní typy uzavřených úloh:

Úloha s výběrem odpovědi

Nejčastěji užívaným typem uzavřených úloh jsou úlohy s výběrem odpovědi. Zadání úlohy má zpravidla formu otázky, někdy se rovněž používá neúplného tvrzení. Žákovi jsou nabídnuty možnosti odpovědi – alternativy – obvykle se nabízejí 3–4, může jich ale být i více. Jedna z nabízených alternativ je správná odpověď.

VÝCHOZÍ TEXT K ÚLOZE

Nejpohodovějším národem se zdají být Norové. Z 24 hodin věnují Norky sami sobě pět hodin a dvacet dva minut, Norové ještě o čtvrt hodiny více. Nejméně volného času mají podle Eurostatu Francouzi – ženy jen o něco málo přes tři hodiny, muži 3 hodiny 51 minut.

(<http://ekonomika.idnes.cz>, červen 2004)

Ve které z následujících částí výchozího textu je pravopisná chyba?

- A) mají podle Eurostatu Francouzi
- B) něco málo přes tři hodiny
- C) pět hodin a dvacet dva minut
- D) věnují Norky sami sobě

(Správné řešení: D)

Občas se lze setkat i s úlohami, které mají více správných odpovědí.

VÝCHOZÍ TEXT K ÚLOZE

Čtvrtfinálové bitvy vyústily v kombinaci semifinalistů, jakou by si před šampionátem nikdo neodvážil tipovat. Kdo třeba mohl tušit, že hra Brazilců zažije oproti kvalifikačním kláním tak zásadní obrat? Kdo by si pomyslel, že jeden ze čtyř nejlepších celků mistrovství světa vzejde z dvojice Turecko – Senegal? Přitom Turecko se tak vysoko ještě nikdy neprobojovalo a Senegal byl na světovém šampionátu vůbec poprvé.

Německo, před šampionátem se zvedající z krize, potřebovalo proti USA notnou dávku štěstí a skvělého Olivera Kahna. Největším šokem je postup Korejské republiky, která se tak vysoko podívala vůbec poprvé, navíc musela cestou odklidit hned tři favorizovaná mužstva. Asi kdyby i Korejcům samotným někdo před turnajem řekl, že na jejich štítu skončí postupně Portugalsko, Itálie a Španělsko, tukali by si na čelo. Vždyť ještě před rokem dostali „pětku“ od Česka, které se na šampionát ani nedostalo.

(Hattrick 7/2002)

Které z následujících informací jsou obsaženy ve výchozím textu?

- A) Brazilci hráli na mistrovství světa daleko lépe než v jihoamerické kvalifikaci.
 - B) Korejci na cestě do semifinále vyřadili špičková evropská mužstva.
 - C) Naprosto nečekaným semifinalistou se stali špatně hrající Brazilci.
 - D) Německo ušetřilo po vynikajícím výkonu fotbalistů USA ve čtvrtfinále debakl.
 - E) Postup Němců do semifinále nebyl pro experty ničím překvapivým.
 - F) Těsně před šampionátem prohráli Korejci s českými fotbalisty o pět branek.
 - G) Turci po čtvrtfinálové porážce se Senegalem nečekaně brzy cestovali domů.
 - H) Turecko se při svém prvním startu na mistrovství světa dostalo až do semifinále.
- (Správné řešení: A, B)

Přiřazovací úloha

Úkolem žáka při řešení této úlohy je přiřadit k sobě dvojice z dvou skupin, a to podle nějakého pravidla definovaného v zadání úlohy. Počet vzájemně přiřazovaných položek se přitom liší (např. v poměru 4:5, 4:6, 3:4, 3:5). V případě shodného počtu položek v obou skupinách by totiž při správném postupu poslední přiřazení prostě zbylo, žák by při přiřazování poslední dvojice o ničem nerozhodoval.

Přiřaďte k jednotlivým úryvkům patřičného živočicha tak, aby vzniklá přirovnání byla v souladu s obsahem úryvků:

1.1 Do všeho pořád strká nos. Nemám žádné soukromí! Vždyť ona je zvědavá jako *****.

1.2 Máš rozum? Učit holku plavat tak, že ji prostě hodíš do vody! Chceš ji utopit jako *****?

1.3 Takovej trouba bude někomu radit, jak zvýšit výnosy obilí. Vždyť tomu rozumí jako ***** petrželi!

1.4 Ten se celý rok jen tak poflakoval a pořád mu to procházelo. Už tu pětku potřeboval jako ***** drbání.

A) BERAN

B) KOTĚ

C) KOZA

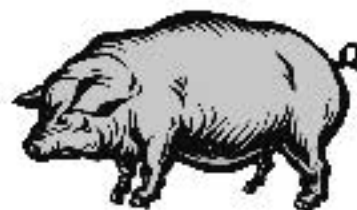
D) LIŠKA

E) OPICE

F) PRASE

(Správné řešení: 1.1-E, 1.2-B, 1.3-C, 1.4-F)

Uspořádací úloha

Principem řešení uspořádací úlohy je seřazení textů, pojmů apod. podle zadaného kritéria.

Seřadte slovní hodnocení výkonů hokejistů od nejlepšího po nejhorší:

- A) Defenzivní jistota, nejspolehlivější obránce. Zbytečně se nehnal dopředu. Byl jasně nejlepší ve statistice plusových a minusových bodů. Nevyšlo mu semifinále s Kanadou, kdy ale zkolabovala celá obrana.
- B) Hodně rozpačitý výkon. Působil bezradně, jako by nevěděl, co hrát. Blýskl se pouze v zápase s Finskem, kdy dvakrát ubránil dvojnásobnou přesilovku protivníka.
- C) Neberte ho! V rozhodující okamžik vyvede blbost, říkali kritici. V prvním zápase se Slovenskem sejmul Pálffyho a oslabil tým na pět minut. V semifinále s Kanadou zbytečně strčil po odpískání do protihráče a zhatil tak českou přesilovku.
- D) Nejlepší český útočník. O tom svědčí i to, že získal nejvíce bodů. To navíc musel nastupovat na nepříliš oblíbeném postu centra. Jak lehce a s jakou elegancí dovede obejít protihráče!
- E) Začal trochu rozpačitě, ale pak jeho výkon šel nahoru. Na rozdíl od výtečného play off v lize se neprosadil bodově. V divokém duelu s Kanadou se držel, až ke konci se nechal strhnout výbuchem celé obrany.

(Sport 12. 5. 2003)

(Správné řešení: D, A, E, B, C)

Dichotomické úlohy

Dichotomické úlohy jsou tvořeny zadáním, které blíže určuje, co je úkolem při řešení úlohy, a tvrzením, o kterém řešitel rozhoduje, zda odpovídá, nebo neodpovídá kritériu popsanému v zadání úlohy. Vždy se volí mezi dvěma alternativami. Při řešení dichotomické úlohy ale existuje velké riziko, že řešitel správnou odpověď prostě jen uhodne. Riziko „uhodnutí“ správné odpovědi se významně snižuje tím, že se dichotomické úlohy používají ve svazcích, přičemž bodové hodnocení se pak vztahuje ke svazku úloh jako celku.

VÝCHOZÍ TEXT K ÚLOZE

Solidně obsazený fotbalový turnaj na prahu osmé desítky své existence uspořádal o víkendu Sokol Cítov na Mělnicku. Mezi pozvanými týmy mj. nechyběli účastníci I. A třídních Dopravních podniků Praha, dále Vědomice a nováček A třídy Sokol Pokratice. Už ve svém úvodním vystoupení potvrdili fotbalisté z litoměřického předměstí, že si dělají zásluku na krásný pohár. Zdolali Vědomice 3:1 dvěma góly Šantory, když třetí zaznamenal Bania. Ve druhém duelu pak dokázali hostitelé téměř nemožné. Rozešli se v normálním čase s DP Praha smírně 2:2, ale měli přesnější mušku při penaltách. V boji o třetí příčku byl úspěšnější tým DP Praha, když zdolal Vědomické 3:2. Ve finále potvrdili roli favorita fotbalisté Pokratic. Přejeli domácí Sokol 4:1 brankami Knapíka 2, Banií a Vlašiče. Čestný úspěch poražených vstřelil Pavlík.

(Deník Litoměřicka 1. 7. 2002)

Rozhodněte u každého z následujících tvrzení o obsahu výchozího textu, zda je pravdivé:

1.1 Během turnaje byla sehrána 4 utkání.	ANO-NE
1.2 Cítov je předměstí Litoměřic.	ANO-NE
1.3 Jeden zápas rozhodly až penalty.	ANO-NE
1.4 Turnaj se poprvé konal přesně před osmdesáti lety.	ANO-NE

Správné řešení: 1.1- ANO, 1.2-NE, 1.3-ANO, 1.4-NE

PŘÍKLADY OVĚŘOVÁNÍ OČEKÁVANÝCH VÝSTUPŮ TESTOVÝMI ÚLOHAMI

Povaha jednotlivých očekávaných výstupů výraznou měrou ovlivňuje charakter testových úloh, jimiž lze osvojení příslušných dovedností u žáků ověřovat. Tak jsou k některým očekávaným výstupům přiřazeny úlohy, jimiž lze ověřovat právě jen daný výstup, častěji se ovšem uplatňuje princip, kdy úloha je přiřazena k určitému výstupu, nicméně ověřuje i očekávané výstupy další. Očekávané výstupy se v některých případech v různé míře překrývají i podmiňují, což se nutně projevuje i u testových úloh – jedna testová úloha tak může postihovat více očekávaných výstupů.

OČEKÁVANÝ VÝSTUP PODLE RVP ZV

1. žák odlišuje ve čteném nebo slyšeném textu fakta od názorů a hodnocení, ověřuje fakta pomocí otázek nebo porovnáváním s dostupnými informačními zdroji

VÝCHOZÍ TEXT K ÚLOHÁM

CHŘIPKA

DOBROVOLNÝ PROGRAM OČKOVÁNÍ PROTI CHŘIPCE VE FIRMĚ ACOL

Jak určitě víte, během zimy může dojít k velmi rychlému rozšíření chřipky. Ta může svým obětem způsobit onemocnění trvající celé týdny.

Nejlepším způsobem boje proti viru je udržovat se ve zdraví a v kondici. Jako pomoc imunitnímu systému v boji proti útočícímu viru se doporučuje každodenní cvičení a strava obsahující hodně ovoce a zeleniny.

ACOL se rozhodl nabídnout zaměstnancům možnost očkování proti chřipce jako další způsob, jak předejít rozšíření tohoto zákeřného viru mezi námi. ACOL zajistil zdravotnici, která očkování provede v týdnu od 17. listopadu, a to během jednoho dopoledne v pracovní době. Tento program je zdarma a je dostupný všem zaměstnancům.

Účast je dobrovolná. Zaměstnanci, kteří této možnosti využijí, budou požádáni, aby podepsali prohlášení, že netrpí žádnými alergiemi a jsou srozuměni s možností výskytu mírných vedlejších účinků.

Lékařská zpráva říká, že očkovaní nevyvolává chřipku. Přesto však může způsobit některé vedlejší účinky, jako je únava, mírně zvýšená teplota a bolestivost paže.

KDO BY SE MĚL NECHAT OČKOVAT?

Každý, kdo se chce chránit proti viru.

Toto očkování je zvláště doporučováno lidem starším 65 let. Bez ohledu na věk je však doporučeno KAŽDÉMU, kdo trpí chronickou chorobou, která ho oslabuje, zvláště onemocněním srdce, plic, průdušek nebo trávicí soustavy.

V kancelářském prostředí VŠICHNI zaměstnanci podstupují riziko onemocnění chřipkou.

KDO BY NEMĚL BÝT OČKOVÁN?

Osoby přecitlivělé na vejce, lidé prodávající akutní horečnaté onemocnění a těhotné ženy.

Poradte se se svým lékařem, jestliže užíváte jakékoli léky nebo jste již dříve zaznamenali reakci na očkování proti chřipce.

Jestliže chcete být v týdnu od 17. listopadu očkovaní, oznamte to, prosím, personální úřednici Marii Novákové do pátku 7. listopadu. Den a čas bude upřesněn podle možností zdravotnice, počtu účastníků a času vyhovujícímu většině zaměstnanců. Na Marii Novákovou se obraťte také v případě, že chcete být na tuto zimu očkovaní, ale nevyhovuje vám termín. Při dostatečném počtu zájemců může být dohodnut další termín.

Pro další informace volejte Marii Novákové na linku 5577.

ZDRAVÍ MÁME JEN JEDNO

ÚLOHA 1

Tento leták říká, že pokud se chceme chránit proti chřipkovému viru, očkování je

- A) účinnější než cvičení a zdravá strava, ale riskantnější.
B) dobrý nápad, ale nenahradí cvičení a zdravou stravu.
C) stejně účinné jako cvičení a zdravá strava, a přitom je snazší.
D) zbytečné, pokud dostatečně cvičíte a zdravě jíte.

ÚLOHA 2

Který z těchto zaměstnanců by měl podle letáku kontaktovat Marii Novákovou?

- A) Štěpán z oddělení zásobování, který se nechce nechat očkovat, protože se raději spoléhá na svou přirozenou imunitu.
- B) Julie z obchodního oddělení, která chce vědět, jestli je očkovací program povinný.
- C) Alice z podatelny, která by chtěla být tuhle zimu očkovaná, ale za dva měsíce se jí má narodit miminko.
- D) Michal z účtárny, který by chtěl být očkovan, ale v týdnu od 17. listopadu odjíždí pryč.

VÝCHOZÍ TEXT K ÚLOZE 3

Balogová si s obří halou poradila velmi dobře, pomohla jí k tomu i dobře hrající doprovodná skupina Paaiky Paaik, skvělý zvuk a výborná akustika arény. Předvedla, že je přirozený talent s živočišným vokálem, kterým umí z hloubek v mžiku vystoupat až někam do nebe. S Balogovou se v tomto ohledu mohly měřit jen dvě zpěvačky – popu oddaná Šárka Vaňková a sympatická rockerka Aneta Langerová, vítězka celé soutěže.

Langerová a Balogová působily ze všech účinkujících nejcivilněji. Balogové sluší soulová čísla, Anetě Langerové rock: zazpívala melancholickou písničku Ironic od své oblíbené zpěvačky Alanis Morissette a přidala hit Still Loving You od německé metalové skupiny Scorpions. Obě skladby zvládla s přehledem.

Zdá se, že sedmnáctiletá Langerová by mohla být pro českou scénu skutečným příslibem, možná by se mohla stát opravdu českou Alanis Morissette a hrát inteligentní, nepodbízivý poprock. Má na to hlas i cit. Koncert ukázal, že vítězka SuperStar se společně s Balogovou také nejvíce vzdaluje představě umělohmotné panenky vyrobené kdesi v továrně na popové idoly: tolik života v obou je.

(www.novinky.cz 25. 6. 2004)

ÚLOHA 3

Který z následujících úseků výchozího textu není názorem autora článku?

- A) Balogová si s obří halou poradila velmi dobře, pomohla jí k tomu i dobře hrající doprovodná skupina Paaiky Paaik, skvělý zvuk a výborná akustika arény.
- B) S Balogovou se v tomto ohledu mohly měřit jen dvě zpěvačky - popu oddaná Šárka Vaňková a sympatická rockerka Aneta Langerová, vítězka celé soutěže.
- C) sedmnáctiletá Langerová by mohla být pro českou scénu skutečným příslibem, možná by se mohla stát opravdu českou Alanis Morissette a hrát inteligentní, nepodbízivý poprock
- D) zazpívala melancholickou písničku Ironic od své oblíbené zpěvačky Alanis Morissette a přidala hit Still Loving You od německé metalové skupiny Scorpions

ÚLOHA 4

Ve kterém z následujících úryvků je vyjádřena domněnka?

- A) Jednoho z vítězů dubnové soutěže ve východoaustralském Brisbane již úřady vyslechly, druhého stále policie hledá, sdělila agentuře AP společnost ochránců zvířat.
- B) Meteorit zasáhl dům v novozélandském Aucklandu takovou rychlostí, že prorazil střechu, zbrzdit se nenechal ani pohovkou a skončil v osobním počítači.
- C) Řecký filozof Arrianos poukázal na možnou otravu, jejímž pachatelem mohl být někdejší Alexandrův učitel Aristoteles.
- D) Silný vítr a nízké mraky si vynutily odklad seskoku o téměř dvě hodiny a navíc velící důstojníci armádního doprovodu nenechali Bushe skočit samotného.

(Lidové noviny 15. 6. 2004, upraveno)

ÚLOHA 5

Ve kterém z následujících úryvků je zjevně vyjádřen názor pisatele?

- A) Čínská vláda prohlásila, že chce zakázat domácí výrobu petard a uzavřít všechny podniky zabývající se výrobou zábavní pyrotechniky, pokud nebudou vybaveny moderními technologiemi.
- B) I když v současnosti kosmonautiku pronásleduje smůla a na veřejnosti narůstají protivědecké, tmářské tendence, dříve či později opět převládne touha objevovat neznámé.
- C) Odborníci z Fakultní nemocnice v Motole zjistili, že nejčastější dědičná choroba v naší populaci je cystická fibróza, která se vyskytuje přibližně u jednoho ze tří tisíc novorozenců dětí.
- D) Vláda Jihoafrické republiky, která je s pěti miliony lidí nakaženými HIV epicentrem nemoci AIDS, schválila rozsáhlý program, pomocí něhož mají dostat léky všichni, kteří je potřebují.

2. žák rozlišuje subjektivní a objektivní sdělení a komunikační záměr partnera v hovoru

VÝCHOZÍ TEXT K ÚLOZE 1

SPORTOVNÍ OBUV

ABYCHOM SE VE SPORTOVNÍ OBUVI CÍTILI DOBŘE

Po dobu 14 let provádělo Centrum pro sportovní lékařství v Lyonu (ve Francii) výzkum, zkoumající zranění mladých sportovců. Výzkum určil, že nejlepším způsobem je prevence. . . a dobrá obuv.

Otřesy, pády, opotřebování. . .

Osmnáct procent hráčů ve věku od 8 do 12 let už trpí poškozením paty. Kotníková chrupavka fotbalistů špatně snáší otřesy a 25 % profesionálů zjistilo, že právě zde je jejich obzvláště slabé místo. Chrupavka jemného kolenního kloubu se rovněž nevratně ničí a není-li ošetřována od dětství (10–12 let), může vyvolat předčasnou artrózu. Ani kyčel není ušetřena a když je hráč unaven, riskuje zlomeniny v důsledku pádů a střetů.

Podle výzkumů mají fotbalisté, kteří hrají déle než deset let, výrůstky na holenní kosti či na patě. To je to, čemu se také někdy říká „fotbalová noha“. Jedná se o deformaci způsobenou botami s příliš pružnými podrážkami a volným kotníkem.

Chránit, podpírat, stabilizovat, tlumit

Příliš tuhá bota brání pohybům. Příliš pružná zase zvyšuje riziko zranění a výronů. Dobrá sportovní bota musí splňovat čtyři kritéria:

Především musí zabezpečit ochranu proti vnějším vlivům: odolávat nárazům způsobeným míčem nebo jiným hráčem, přizpůsobit se nerovnostem země a uchovat nohu v teple a suchu i za mrazivého a deštivého počasí.

Musí podpírat nohu a především kloub kotníku, aby se zabránilo vymknutím, zánětům a jiným problémům, které by mohly dokonce zasáhnout koleno.

Také musí hráčům zajistit dobrou stabilitu, aby neuklouzli na vlhké zemi nebo nepodklouzávali na příliš suchém terénu.

A konečně musí tlumit nárazy, především ty, kterým jsou vystaveni hráči volejbalu a basketbalu, kteří neustále skáčou.

Pro suché nohy

Abychom se vyhnuli menším, avšak bolestivým stavům, jako jsou puchýře, praskliny či mykózy (plísňe) na nohou sportovce, musí bota umožňovat odpařování potu a zabraňovat pronikání vnější vlhkosti. Ideálním materiálem je kůže, která může být impregnovaná, aby se zabránilo tomu, že se bota při prvním dešti promočí.

ÚLOHA 1

Co chce autor v tomto textu ukázat?

- A) Že kvalita mnohé sportovní obuvi se výrazně zlepšila.
- B) Že je lepší nehrát fotbal, pokud vám ještě nebylo 12 let.
- C) Že mladí mají čím dál více zranění kvůli své špatné fyzické kondici.
- D) Že pro mladé sportovce je velmi důležité nosit dobrou sportovní obuv.

GRAFFITI

Dusím se vztekem, protože školní zeď se už počtvrté musí čistit a opravovat, aby byla zbavena graffiti. Tvořivost je sice obdivuhodná, ale lidé by se měli naučit vyjadřovat sebe sama tak, aby nezpůsobili zbytečné výdaje celé společnosti.

Proč kazit dobré jméno mladých lidí tím, že budu sprejovat graffiti tam, kde je to zakázané? Profesionální umělci přece také nevěší své obrázky na ulicích. Namísto toho se snaží sehnat peníze a získat slávu legální cestou prostřednictvím výstav.

Podle mého názoru jsou budovy, ploty a parkové lavičky uměleckým dílem samy o sobě. Je to opravdu smutné, že někdo tuto architekturu ničí graffiti a navíc metodou, která poškozují ozónovou vrstvu. Opravdu nechápu, proč se tito kriminální umělci tak obtěžují, když jsou jejich „umělecká díla“ znovu a znovu odstraňována.

Helga

Žádné měřítko vkusu neexistuje. Společnost je plná hromadného sdělování a reklam. Loga společností, názvy obchodů. Velké a dotěrné plakáty podél ulic. Jsou přijatelné? Ano, většinou jsou. Je grafitti přijatelné? Někteří lidé říkají ano, jiní že ne.

Kdo platí graffiti? Kdo nakonec platí cenu za reklamu? Správně. Zákazník.

Žádali vás lidé, kteří umísťují billboardy, o svolení? Ne. Měli by se tedy ptát ti, co dělají graffiti? Není to všechno jen otázkou komunikace – vaše vlastní jméno, jména ganqu a velká pouliční díla?

Vzpomeňte si na pruhované a kostkované látky, které se objevily v obchodech před několika lety. A lyžařské oblečení. Vzory a barvy byly ukradeny přímo z rozkvetlých betonových zdí. Je docela zábavné, že tyto barvy a vzory jsou přijatelné a obdivované, zatímco graffiti ve stejném stylu je považováno za hrozné.

Doba umění nepřeje.

Sofia

ÚLOHA 2

Účelem těchto dvou dopisů je

- A) vysvětlit, co to je graffiti.
B) vyjádřit názor na graffiti,
C) ukázat popularitu graffiti.
D) říci lidem, kolik peněz se vynakládá na odstraňování graffiti.

3. žák rozpoznává manipulativní komunikaci v masmédiích a zaujímá k ní kritický postoj

ÚLOHA 1

Který z následujících úryvků lze označit jako reklamu?

- A) Ložnice stojí a padá s dobrou matrací, která odpovídá vašemu stylu spaní. Pak už zbývá jen dodat nábytek, vhodné textilie a osvětlení, aby vznikla ta správná atmosféra plná klidu a pohody. Náš obchodní dům je tu proto, abyste si všechno mohli pořídit ještě dnes!
- B) Při výběru lůžka do dětského pokoje je nutné pamatovat na to, že postel často slouží dětem také jako gauč, místo ke čtení a hraní. Lůžko by tedy mělo být dostatečně odolné. Neuděláte chybu, když svému potomkovi koupíte větší postel, než momentálně potřebuje. Kvalitní lůžko s dobrým roštem vydrží léta, nutné je pouze pravidelně vyměňovat matraci.
- C) Už je ta tam představa, že kotel nebo krbová kamna na dřevo rovná se každodenní zatápění. Ve spojení s akumulací nádrží se optimalizuje využití tepelné energie vzniklé hořením a minimalizuje se produkce emisí. Navíc je popel ze dřeva cenným přírodním hnojivem.
- D) Večer se občas scházíme s rodinou a přáteli k menu s několika chody. Velké stoly a pohodlné židle by proto neměly chybět v žádné domácnosti. Zcela přirozeně se tu vedle sebe snášejí různé styly.

4.

VÝCHOZÍ TEXT K ÚLOZE 1

A

B

C

D

Zdroj: „Chat(a)” – chatová diskuze, www.seznam.cz, 8. ledna 2002

24 ■ ■ ■ ■ ■ ■ ■ ■ ■ ■

OČEKÁVANÝ VÝSTUP PODLE RVP ZV

5. žák odlišuje spisovný a nespisovný projev a vhodně užívá spisovné jazykové prostředky vzhledem ke svému komunikačnímu záměru

VÝCHOZÍ TEXT K ÚLOZE 1

Kolem druhé hodiny poblíž železniční stanice v Chrástu přejel vlak neznámého muže ležícího na kolejích. Mašinfíra už nemohl reagovat a několikátunový kolos tělo rozdrtil.

(www.novinky.cz 20. 5. 2004)

ÚLOHA 1

Nahradte nespisovný výraz ve výchozím textu výrazem spisovným:

VÝCHOZÍ TEXT K ÚLOHÁM 2–3

Poberta se v noci potuloval po stavbě rodinného domu na Zlínku. Zabavil tam stavební kolečka, na kterých zřejmě odvozil tři elektromotory, stavební podpěry, žebřík, kovové regály, úhlovou brusku a vrtačku. Stavebník vyčíslil škodu na 105 tisíc.

(Nedělní Blesk 27. 10. 2002)

Pět minut stačilo lapkovi, aby se vloupal do Nissanu Primera zaparkovaného na lesní cestě mezi Přední Lhotou a Osečkem. Ve čtvrtek ráno zloděj rozbil okénko u dveří a vzal elektronický diář a tiskopisy. Škoda byla vyčíslena na 11 tisíc korun.

(Nymburský deník 23. 10. 2004)

ÚLOHA 2

Porovnejte výrazy, jimiž jsou v obou člancích označeni zloději.

ÚLOHA 3

Uveďte další spisovné i nespisovné synonymické výrazy označující zloděje:

6. žák v mluveném projevu připraveném i improvizovaném vhodně užívá verbálních, nonverbálních i paralingválních prostředků řeči

Připravte si proslov, jímž budete zahajovat slavnostní předávání cen vítězům školní olympiády v různých uměleckých disciplínách:

OČEKÁVANÝ VÝSTUP PODLE RVP ZV

7. žák se zapojuje do diskuse, řídí ji a využívá zásad komunikace a pravidel dialogu

VÝCHOZÍ TEXT K ÚLOHÁM 1–2

Jeden místní podnikatel nabídnul deseti žákům základní školy víkendový pobyt na jeho horské chatě zdarma v případě, že mu pomohou uklidit přilehlé pozemky po právě skončené lyžařské sezóně.

ÚLOHA 1

Zájemců o podnikatelovu nabídku je několikanásobně více. Připravte si diskusní příspěvek, v němž uvedete kritéria pro výběr deseti žáků, kteří se budou moci akce zúčastnit.

ÚLOHA 2

Váš třídní učitel má o jednom z uvedených kritérií pochybnosti. Přednostně argumenty, kterými se pokusíte třídního učitel přesvědčit o oprávněnosti vámi zvoleného kritéria výběru.

8.

VÝCHOZÍ TEXT K ÚLOHÁM 1–2

Text 1

Text 2

Žádost:

0 nastavení programu HOME MINI (změna z HOME STANDARD)

Vážená paní Hovorová,

na základě našeho telefonického hovoru Vás prosím o **nastavení tarifu HOME MINI u mojí telefonní stanice č.: 02/11 22 33 44 (na jméno Ludmila Voláková)** od nejbližšího možného termínu, vzhledem k tomu, že stanici využívám především pro příjem hovorů, průměr plateb za aktivní hovory v posledních měsících jsem neměla vyšší než 90,— Kč a zvýšení platby za hovory nepředpokládám ani v blízké budoucnosti.

Předem děkuji, s pozdravem

Ludmila Voláková

Zdroj: Informační leták Českého Telecomu, leden 2002

28 ■ ■ ■ ■ ■ ■ ■ ■ ■ ■

Zákazník	Cenový program
Pan Malík – má velkou rodinu – tři dospívající děti, které často telefonují z domu, aby ušetřily kredit v mobilním telefonu, a v domácnosti žije i děda, který rád a často surfuje na Internetu. Občas volají tetě do Španělska. Pan Malík má spočítáno, že určitě „protelefonují“ více než 500,- Kč měsíčně.	
Slečna Rychlá – nic na světě kromě Internetu ji nezajímá, z pevné linky netelefonuje, jen surfuje.	
Pan Veselý – telefonuje podle potřeby, spíš večer, občas i do Německa, ale ne moc často, Internet nevyužívá.	
Paní Nová – je důchodkyně, žije sama, volá velmi málo a pouze místně, spíše hovory přijímá, když volá někdo ji.	

ÚLOHA 2

Je pro paní Volákovou změna tarifu z HOME STANDARD na HOME MINI, o které píše v žádosti, výhodná? Přesně zformuluj, proč ano nebo proč ne. Pro vysvětlení využij informací z žádosti i z přehledu nabízených cenových programů HOME.

VÝCHOZÍ TEXT K ÚLOHÁM 3–6

STOPY NA MÍSTĚ ČINU

Daktyloskopie

Základem pro daktyloskopii jsou papilární linie, které jsou vytvořeny na vnitřní straně prstů a dlaní na obou rukou a na prstech a chodidlech na obou nohou. Tvoří je souvisle vyvýšené části pokožky, dosahující výšky 0,1 až 0,4 mm a šířky 0,2 až 0,7 mm. Papilární linie nelze trvale odstranit ani spálením, sedřením či seřiznutím povrchové vrstvy kůže. Musela by se odstranit i zárodečná vrstva kůže. Poškodí-li se jen vrchní vrstva kůže, zmizí papilární linie jen dočasně – než se zraněná kůže zahojí. Papilární linie vytvářejí daktyloskopické obrazce, jež jsou základem pro daktyloskopickou identifikaci osob. Tvar, obrazec a markanty papilárních linií zůstávají po celý život člověka téměř neměnné. Markanty jsou jemné charakteristické detaily v obrazci papilárních linií (například rozdělení linií, úhel mezi dvěma liniemi, atd.). Za celou dobu trvání kriminalistické daktyloskopie se dosud nevyskytly ani dva do nejmenších detailů shodné obrazce papilárních linií, ani u jednovaječných dvojčat nebo trojčat. Je možných asi 64 miliard různých variant obrazců.

DNA fingerprint - modernější metoda.

V posledních deseti letech se při identifikaci osob stále více uplatňuje analýza DNA. Je to metoda molekulární biologie a umožňuje identifikaci osob podle velmi malých biologických stop. K identifikaci jedince stačí nepatrná částice organismu, i jediná jaderná buňka, např. bílá krvinka, získaná třeba ze sliny v nedopalku cigarety.

DNA dvou jedinců je odlišná a ani u jednovaječných dvojčat není jejich genetické vybavení zcela totožné. Průměrný počet rozdílů mezi dvěma nepříbuznými jedinci je přibližně deset miliónů. V současné době umožňují metody analýzy DNA určit původ biologických stop s takovým stupněm jistoty, jaký poskytuje analýza otisků prstů.

Zdroj: „Stopy na místě činu“, časopis ABC, číslo 26, ročník 46 (2001)

ÚLOHA 3

Papilární linie se tvoří:

- A) na prstech končetin, na dlaních a na chodidlech.
- B) na povrchu kůže celého těla.
- C) pouze na prstech a dlaních rukou.
- D) pouze na prstech rukou a nohou.

ÚLOHA 7

Při jakých zdravotních problémech je vhodné podávání Paralenu?

ÚLOHA 8

Pan Vomáčka dostal teplotu a bolí ho celé tělo, kromě toho má problémy se žaludečními vředy. Vysvětli, zda Paralen je pro něj vhodný lék.

ÚLOHA 9

Kolik (maximálně) tablet Paralenu může dostat šestileté dítě vážící 22 kg v průběhu jednoho dne? Kolik (maximálně) tablet Paralenu může dostat v průběhu jednoho dne šestnáctiletý mladistvý?

ÚLOHA 10

Už třetí den ležíš doma s chřipkou a léčíš se Paralenem. Horečka neklesá. Co je vhodné učinit?

- A) Začít užívat dvojnásobné dávky Paralenu.
- B) Koupit si v lékárně jiný přípravek neobsahující kyselinu acetylsalicylovou a začít ho užívat ve stejných dávkách jako Paralen.
- C) Informovat lékaře a poradit se s ním.
- D) Zatelefonovat lékaři a oznámit mu, že jsi lék přestal(a) užívat.

ÚLOHA 11

Příbalový leták (příbalová informace), který je nedílnou součástí každého balení léků, slouží jako:

- A) zdroj informací o složení léku pro lékaře, zdravotnický personál a lékárníky, kteří určují, jakým přípravkem bude pacient léčen.
- B) zdroj informací o vlastnostech přípravku a způsobu jeho užívání a je určena pro pacienta nebo zdravotnický personál, který ho aplikuje.
- C) zdroj základních informací o léku, které může využít výrobce pro reklamní kampaň.
- D) zdroj podrobných informací o složení a účincích léku, využívaných konkurenčními výrobci.

ÚLOHA 12

Máš teplotu. Doma v lékárně najdeš balení Paralenu, na kterém je uvedeno datum expirace 15. 1. 2002. Můžeš si ho vzít? Zdůvodni.

9.

VÝCHOZÍ TEXT K ÚLOZE 1

(Rokycanský deník 29. 4. 2002)

ÚLOHA 4

Jednotlivé části novinového článku jsou přeházené. Seřadte je tak, aby byla dodržena textová návaznost:

- A) Zatočil míč za obranu, Johana se po něm natáhl skluzem a liberecké publikum plesalo.
- B) Záložník italské Salernitany, jenž pod Ještědem hostuje, potvrdil pověst autora báječných pasů i za chvíli.
- C) Za osmnáct minut přiměli španělský tým k dvojnásobné kapitulaci. K té první došlo po pár desítkách vteřin. Záložník Koloušek, muž s „jedovatou“ levačkou, poslal z rohu do šestnáctky polovysoký centr, míč proplachtil až k Lukášovi, který ho přesměroval k tyči.
- D) Z nebe padal koktejl dešťových kapek a sněhových vloček, teplota na bodu mrazu, ale hostům z Mallorky bylo teplo. Borci v bílých dresech jim zatopili.
- E) Snesl se k němu dalekonosný oblouček Johany z poloviny hřiště, on si ho na penaltě sklepl a prostřelil vše, co bylo před ním.
- F) Euforii na stadionu U Nisy přizpívil v nástupu do druhého dějství vytáhlý Jůn.

(Lidové noviny 23. 11. 2001, kráceno)

OČEKÁVANÝ VÝSTUP PODLE RVP ZV

10. žák využívá poznatků o jazyce a stylu ke gramaticky i věcně správnému písemnému projevu a k tvořivé práci s textem nebo i k vlastnímu tvořivému psaní na základě svých dispozic a osobních zájmů

VÝCHOZÍ TEXT K ÚLOHÁM 1–2

Čas letěl jako o závod a u české vlajky na velké světelné tabuli pořád svítila nula. Lotyšští fanoušci oslavovali svůj tým. Outsider ničil úpornou obranou favorita a navíc se těsně před poločasem dostal z rychlého brejku do vedení.

Pak se ale balon dvakrát zamotal mezi obránci v červených lotyšských dresech a do hlediště létala v návalu radosti česká trika.

V nastaveném čase prvního poločasu se naplnily obavy z nebezpečných brejků Lotyšů. Baroš zbytečným kličkováním zkazil průnik a od obranné zdi v červeném se odrazil smrtící úder.

Prohorenkovs utekl po levé straně a z rohu hřiště při zemi odcentroval na osamoceného Verpakovskise. Brankář Čech se pokládal marně, kanonýr Dynamo Kyjev poslal míč do odkryté branky.

Do té doby Lotyši především pečlivě bránili. V osmi mužích obestavili vápno a obětavě se vrhali do střel. „Nechtěli pustit vůbec nic,“ věděl Nedvěd.

Do první šance se ale Češi dostali už po deseti minutách. Jankulovski, střílel z deseti metrů přes celou šířku branky, ale tečovaná rána šla vedle.

Ve dvanácté minutě pak sebral Kollerovi gól z hlavy lotyšský brankář Kolinko, když stačil lehounce přizvednout Nedvěduv centr.

Lotyši si občas pomohli faulem, ale ani řada standardních situací nevedla k vytouženému cíli.

A obranné kleště statečně bojujícího soupeře se svírali čím dál pevněji.

Trenér Brückner se u lavičky vztekal, řval pokyny a bezmocně rozhazoval rukama.

Dvanáct minut po přestávce stáhl z trávníku pravého obránce Grygeru a k útočnému duu se připojil ještě Marek Heinz. O pár minut později ofenzivu ještě posílil Šmicer, který šel místo Galáska.

Bylo to risk, který vyšel. „Nic jiného nezbývalo. Už bylo jedno, jestli prohrajeme o gól nebo o dva,“ míní Jankulovski.

Vynikající Poborský se vracel na Grygerovo místo a ještě táhl útočné akce. Až to konečně přišlo. Spartanský záložník se točil s balonem tak dlouho, až Lotyše ukličkoval. Jeho přihrávka se odrazila k Barošovi, který konečně propálil vše, co stálo v cestě.

„Tutovku bych dnes asi nedal. Aspoň, že tam spadlo tohle,“ radoval se Baroš.

Obrat potom dokonal Heinz po Barošově akci. Od obránců se míč odrazil přímo před něj a znovu nezbývalo, než všechno prostřelit.

Pak už mohli češi slavit první tři body.

(Lidové noviny 16. 6. 2004)

ÚLOHA 1

Uspořádejte výchozí text tak, aby byl členěn do 3 (4, 5) odstavců:

ÚLOHA 2

Opravte ve výchozím textu všechny jazykové chyby a nedostatky:

V lázeňském městě Jeseníku se uskutečnilo mistrovství Moravy a Slezka dorostu a žáků s mezinárodní účastí. V konkurenci pěti týmů se dařilo českému výběru, který reprezentovali karatisté SK Trutnov. Dalšími účastníky turnaje byly celky Moravy, Slezka a Polsko A a B.

Na závodech jejichž hlavním mottem bylo „Sportem proti drogám“ se výrazně dařilo trutnovskému závodníkovi Jakubovi Tomešovi. Ten zvítězil po bezchybném výkonu v soutěži kumite starších žáků do 45 kilogramů a dostal se tak do širšího výběru české reprezentace.

(Krkonošské noviny 21. 5. 2002)

ÚLOHA 3

Přepište výchozí text tak, aby byly odstraněny všechny v něm obsažené jazykové chyby a nedostatky:

11 • žák spisovně vyslovuje česká a běžně užívaná cizí slova

Toto velmi aktivní příhraniční muzeum dává ostatním v mnoha ohledech lekcí z profesionality – například jeho internetové stránky (v pěti jazykových variantách) jsou místem, kde mohou zejména francouzští návštěvníci skutečně zakotvit, protože v jejich jazyce podobných zdrojů na webu příliš mnoho neexistuje. Jiné muzeum u nás nic podobného, natož kvalitnějšího nenabízí.

Přečtěte nahlas výchozí text:

...její internetové stránky jsou místem, kde mohou dětsí návštěvníci skutečně zakotvit a setrvat...

(Lidové noviny 27. 6. 2005)

Přečtěte nahlas výchozí text, dbejte zejména na spisovnou výslovnost úseku *dětsí návštěvníci*:

OČEKÁVANÝ VÝSTUP PODLE RVP ZV

12. žák samostatně pracuje s Pravidly českého pravopisu, se Slovníkem spisovné češtiny a s dalšími slovníky a příručkami

VÝCHOZÍ TEXT K ÚLOZE 1

Pozn. 2. Jména příslušníků antropologických skupin se píšou s písmenem malým: *černoch, rudoch, indián, mongol* (ale *Mongol* – občan Mongolska); podobně *cikán* (ne však jako národnost).

Pozn. 3. Jména příslušníků jiných společenství (členů organizací, názorových skupin, zaměstnanců závodů, přívrženců sportovních klubů, účastníků akcí, příslušníků náboženských vyznání, mnišských řádů atd.) odvozená od jmen vlastních se chápou jako obecná, a píšou se tedy s malým počátečním písmenem: *masarykovec, hegelíán, marxista, mladočech, lumírovec; jižané* (přívrženci Jihu ve válce proti Severu v USA).

(Pravidla českého pravopisu)

ÚLOHA 1

Které z následujících souvětí je napsáno v souladu s výchozím textem?

- A) Je sporné určit, zda válku vedou Muslimové proti černým křesťanům, či zda je tomu naopak.
- B) Ještě jednou se vrátíme do minulosti, abychom si připomněli, co jsme díky práci afričanů získali.
- C) Válku vyvolali angličané, kteří chtěli oblast osídlenou původním obyvatelstvem připojit ke své říši.
- D) Tradiční mylnou domněnkou o této zemi je názor, že občanskou válku zde vedou muslimští Indové.

VÝCHOZÍ TEXT K ÚLOZE 2

pranostika [-ty-], -y ž <ř> lid. *průpovědka*, zvl. o (předpovědi) počasí

(Slovník spisovné češtiny pro školu a veřejnost)

ÚLOHA 2

Která z následujících možností nejlépe odpovídá výchozímu textu, a je tedy pranostikou?

- A) Májová láska má krátké trvání.
- B) Ona je kam vítr, tam plášť.
- C) Tento způsob léta zdá se mi poněkud nešťastným.
- D) Září víno vaří, říjen mačká hrozen.

(Pravidla českého pravopisu, kráceno)

1.4 Největšími událostmi minulého týdne byly cesty polského premiéra po Africe a zemětřesení v Indii.

(Stručná mluvnice česká, upraveno)

D) S těmito individuy se setkal na studiích.

TEXT 1

Plavci s nejvíce medailemi z jedné olympiády

1. Mark Spitz (USA)	7	0	0	Mnichov 1972
2. Matt Biondi (USA)	5	1	1	Soul 1988
3. Michael Phelps (USA)	5	0	2	Atény 2004

(Sport 21. 8. 2004, upraveno)

TEXT 2

K jednotlivým vzorům se vlastní osobní jména cizího původu zařazují podle rodu a zakončení, stejně jako jména domácí. Např.: Gogol, Fleming podle vzoru pán, Mickiewicz podle vzoru muž, Zola podle vzoru předseda.

– Mužská osobní jména na -s, -z, -c, -x se skloňují zpravidla podle vzoru muž. [. . .]

– Osobní jména na -i, nebo -y, jako Verdi, Škultéty, Kennedy, přidávají k tomuto základu v j. č. v 2. a 4. pádě -ho (Verdiho), v 3. p. -mu, v 6. a 7. p. -m.

(Stručná mluvnice česká, upraveno)

ÚLOHA 5

Ve které z následujících vět je porušeno některé z pravidel uvedených v textu č. 2?

- A) Biondimu patří před Phelpsem druhé místo za nedostižným Spitzem.
- B) Phelpsa a Spitzeho napodobil zatím jen jejich krajan Matt Biondi.
- C) Phelpsovi se povedlo dostat se za zatím lepší Biondiho a Spitze.
- D) Spitz je v čele s bezpečným náskokem před Biondim a Phelpsem.

TEXT 1

Nizozemci měli v úvodu převahu, ale švédská obrana jejich útočnou trojici nepouštěla před Isakssona.

Švédové se zase chytali do ofsajdové pasti. Až po dvacetiminutovce začali více zlobit nizozemskou defenzívu. Ta navíc přišla o kapitána de Boera, který se v souboji s Ljungbergem zranil a přenechal místo Boumovi, který pak hasil velké nebezpečí, když vstoupil do rány Svenssonovi.

Po pauze dal o sobě vědět Van Nistelrooij, ale své konto čtyř branek na turnaji nerozšířil. Angličanu Rooneymu neunikl v tabulce střelců po hlavičce nad a efektní, zato však nepřesné patičce. Na druhé straně zaváhal Stam, Ibrahimovic však v jasné šanci z malého vápna skóre neotevřel.

Takticky vedenou bitvu nerozhodli ani Makaay a Van Nistelrooij. Prodloužení ale bylo strhující. Robbenova rána vypadla Isakssonovi z rukou a od pohromy zachránila Švédy tyč. Stříbrný gól měl na noze Källström, jenže trefil boční síť. Seedorfův přímý kop s vypětím vyrazil švédský brankář, Larsson mířil do břevna z otočky a do tyče střelil i Ljungberg. . .

(Právo 28. 6. 2004)

TEXT 2

Elipsa, lingv. vypuštění části věty n. výrazu na základě situace n. kontextu, kt. je snadno doplnitelné, výpustka (např. je šest místo je šest hodin).

(Akademický slovník cizích slov)

ÚLOHA 6

Rozhodněte s pomocí informací z textu 2, ve které z následujících částí textu 1 se uplatňuje výpustka:

- A) Angličanu Rooneymu neunikl v tabulce střelců po hlavičce nad a efektní, zato však nepřesné patičce.
- B) Na druhé straně zaváhal Stam, Ibrahimovic však v jasné šanci z malého vápna skóre neotevřel.
- C) Nizozemci měli v úvodu převahu, ale švédská obrana jejich útočnou trojici nepouštěla před Isakssona.
- D) Prodloužení ale bylo strhující. Robbenova rána vypadla Isakssonovi z rukou a od pohromy zachránila Švédy tyč.

OČEKÁVANÝ VÝSTUP PODLE RVP ZV

13. žák správně třídí slovní druhy, tvoří spisovné tvary slov a vědomě jich používá ve vhodné komunikační situaci

ÚLOHA 1

Ve kterém z následujících souvětí je výraz *kolem* podstatným jménem?

- A) Čtení novin a sledování televizních zpráv se stává nutností, svět kolem nás se totiž neustále mění.
- B) Hovor se pořád točil kolem posledních zpráv ze světa financí a obchodů, takže nic pro tvoje uši.
- C) Mluvil kolem dokola, nic kloudného se od něj ale člověk za celou dobu přednášky nedozvěděl.
- D) Nikdo zatím netuší, proč mu při cestě na blízký kopec všichni ujeli, kolem to ale rozhodně nebude.

ÚLOHA 2

Ve kterém z následujících souvětí je sloveso v chybném tvaru?

- A) Kvalifikovaní lidé, hlavně učitelé a lékaři, kteří opouštějí kontinent, netoužejí po návratu.
- B) Mnohé vyspělé země zpříšňují azylovou politiku a hranice otevírají hlavně vzdělaným.
- C) Lidé, kteří našli uplatnění v zahraničí, se stávají důležitým ekonomickým přínosem.
- D) Zkušenosti ukazují, že většina uprchlíků se vrací, jakmile zmizí příčina jejich útěku.

(Hospodářské noviny 23. 4. 2004, upraveno)

ÚLOHA 3

Ve které z následujících vět je chybně utvořené přídavné jméno?

- A) Americkou společnost výrazně obohatily úspěchy číňanských vědců.
- B) Prudké bouřky odřízly v severozápadní části země od světa stovky lidí.
- C) Roztomilé malé tanečnice z pobaltského Estonska všechny překvapily.
- D) Zápisky popravených mnichů byly objeveny v pařížské knihovně.

ÚLOHA 4

Do které z následujících vět je nutné doplnit předložku tak, aby věta byla napsána správně?

- A) Čerství absolventi vysokých škol najdou nejspíše uplatnění v metropoli.
- B) Jihomoravští podnikatelé mají velmi široké možnosti vývozu jižním směrem.
- C) Místní stavbaři nakonec mohli být výsledkem jejich úsilí celkem spokojeni.
- D) Rozbouřený potok ohrožoval po celou noc rekreanty i obyvatele nedaleké obce.

ÚLOHA 5

Ve které z následujících vět je chybně utvořené příslovce?

- A) Italský houslista ovládá svůj hudební nástroj opravdu vynikajícím.
- B) Jmenovaná politická strana se v minulých letech nechovala solidně.
- C) Severočestí kriminalisté objasňují podobnou trestnou činnost spolehlivě.
- D) Zmizelí sousedé se po nevydařené dovolené objevili zcela nečekaně.

Na gymnáziu v Chrudimi reparát čeká v posledním srpnovém týdnu devatenáct studentů. „Jsou převážně z vyšších ročníků, osm z nich však reparát absolvují například kvůli zdravotním problémům v průběhu roku,“ vysvětluje ředitel školy s tím, že paleta předmětů, které studentům zrovna nesedly, je letos pestrá.

(Noviny Chrudimska 11. 8. 2005, kráceno)

ÚLOHA 6

Ve které z následujících částí výchozího textu je v daném kontextu chybný tvar slova?

- A) jsou převážně z vyšších ročníků
- B) kvůli zdravotním problémům
- C) osm z nich však reparát absolvují
- D) v posledním srpnovém týdnu

14.

VÝCHOZÍ TEXT K ÚLOHÁM 1–2

Možná by se vyřešil i problém s jednoslovným názvem našeho státu. Není totiž pravdou, že Česko je jazykově správně vytvořeným tvarem. Chybí v něm jedna souhláska (malíčkost pro jazykové znalce?). Člověk s jazykovým citem nemůže přece svůj cit odhodit a zříci se veškeré logiky a souvislostí. „Česko-“ je především slovesná částice, stejná jako např. polo- (polodrahokam), sladko- (sladkokyselá okurka), mlado- (mladočech) aj. Samozřejmě nejvíce „narušují“ přijatelnost obskurního názvu „Česko“ složená slova s příbuzenským vztahem jako Československá (obchodní banka), Českomoravská (vrchovina), českobratrská (církve). Vedle toho máme normální, bezproblémová označení vytvořená logickým postupem: Město Aš, větší oblast přidáním částice „-sko“ je potom Ašsko, Čechy, větší územní útvar Čechsko, změkčením Češko. Nemyslím, že by toto označení bylo nějak zásadně nepřijatelné, snad jen pro antirusisty.

15. žák rozlišuje významové vztahy gramatických jednotek ve větě a v souvětí

VÝCHOZÍ TEXT K ÚLOZE 1

Pro suché nohy

„Abychom se vyhnuli menším, avšak bolestivým stavům, jako jsou puchýře, praskliny či mykózy (plísně)...“

(první část)

„...musí bota umožňovat odpařování potu a zabraňovat pronikání vnější vlhkosti.“

(druhá část)

ÚLOHA 1

Jaký je vztah mezi první a druhou částí věty?

Druhá část

- A) je v rozporu s první částí.
- B) opakuje první část.
- C) ilustruje problém popsany v první části.
- D) předkládá řešení problému popsaného v první části.

VÝCHOZÍ TEXT K ÚLOZE 2

Ve středních Čechách jsou vysoké mzdy především na Mladoboleslavsku, které ovlivňují hlavně nadprůměrné výdělky zaměstnanců Škody Auto.

(Právo 1. 6. 2005)

ÚLOHA 2

Která z následujících úprav výchozího textu nejlépe odstraňuje nedostatky v jeho výstavbě?

- A) Ve středních Čechách jsou vysoké mzdy především na Mladoboleslavsku, jež je ovlivňují hlavně nadprůměrné výdělky zaměstnanců Škody Auto.
- B) Ve středních Čechách jsou vysoké mzdy především na Mladoboleslavsku, kde je ovlivňují hlavně nadprůměrné výdělky zaměstnanců Škody Auto.
- C) Ve středních Čechách jsou vysoké mzdy především na Mladoboleslavsku, kteří ovlivňují hlavně nadprůměrné výdělky zaměstnanců Škody Auto.
- D) Ve středních Čechách jsou vysoké mzdy především na Mladoboleslavsku, tam ovlivňují hlavně nadprůměrné výdělky zaměstnanců Škody Auto.

(MF DNES 1. 7. 2004)

VÝCHOZÍ TEXT K ÚLOZE 4

Vývoj prvního poločasu jasně dokumentuje poměr střel na branku. Zatímco Němci Van der Sara ohrozili čtyřikrát, Nizozemci mezi tyče nemířili ani jednou.

Po změně stran se soubor ze země tulipánů za každou cenu tlačil do útoku. Hru oživil střídající Overmars a Sneijder, jenže německá obrana pracovala většinou naprosto spolehlivě. Proto se v pravý okamžik mohla projevit genialita střelce Van Nistelrooije, který zařídil nizozemské zmrtvýchvstání. Nizozemci vyrovnávacím gólem ožili, vytvořili si mohutný tlak a vítězná branka se zdála jen otázkou času. Němci se nakonec díky spolehlivému výkonu brankáře Kahna a bojovnosti obrany spokojili s remízou.

(Sport 16. 6. 2004)

ÚLOHA 4

Kterým z následujících výrazů lze nahradit první slovo souvětí *Proto se v pravý okamžik mohla projevit genialita střelce Van Nistelrooije, který zařídil nizozemské zmrtvýchvstání*, aby souvětí logicky navazovalo na předchozí text?

- A) ačkoli
- B) jelikož
- C) přesto
- D) tudíž

VÝCHOZÍ TEXT K ÚLOZE 5

Hlavně v malých městech a vesnicích je kolo běžným dopravním prostředkem. Jezdí se na něm do práce, na nákupy a děti do školy.

(Nedělní svět 4. 7. 2004)

ÚLOHA 5

Která z následujících oprav nejlépe odstraňuje nedostatky ve výstavbě druhé části výchozího textu?

- A) Do práce, nebo na nákupy se jezdí na kole, do školy.
- B) Dospělí jezdí na něm do práce, na nákupy a do školy děti.
- C) Na kole se jezdí do práce, na nákupy, do školy.
- D) Na něm se jezdí do práce, na nákupy, do školy na něm jezdí děti.

ODPOVĚĎ: Příčin může být spousta, někdo říká, že za to můžeme my, protože jsme mu vybrali špatné písničky. To si ale nemyslím. Sámer má obrovskou oblibu u mladších lidí, ***** v této soutěži snad hlasují všichni včetně těch, kteří jeho „černou“ muziku nemají rádi. Proto prohrál se Šárkou, se kterou se jako s kandidátem středního proudu snadno identifikují lidé všech generací.

(<http://revue.idnes.cz/>17. 6. 2004, upraveno)

ÚLOHA 6

Kterou spojku lze doplnit na vynechané místo v textu (****) tak, aby poměr mezi větami byl odporovací?

- A) a tak
B) ale
C) proto
D) tudíž

OČEKÁVANÝ VÝSTUP PODLE RVP ZV

16. v písemném projevu zvládá pravopis lexikální, slovtvorný, morfologický i syntaktický ve větě jednoduché i souvětí

ÚLOHA 1

Ve kterém z následujících souvětí je chyba ve shodě přísudku s podmětem?

- A) Jmenované herečky se ohradily proti tvrzení, že byly o všem informovány.
- B) Mezi novináři se rozšířila zpráva, že místní lidé žádné nadšení neprojevovali.
- C) Televizní moderátorky se změnily, podobně jsme se proměnili i my, diváci.
- D) Vždycky jsme svoje děti podporovali, aby byli hodně aktivní ve společnosti.

VÝCHOZÍ TEXT K ÚLOZE 2

Album „Rozhovor v tichu“ je první, které Hanka po revoluci natočila a zároveň také první, které jí vyšlo u firmy Karla Vágnera Multisonic, u níž natáčí své desky dodnes. Příznačné je to, že jí Karel Vágner nesložil na toto album žádnou písničku a Hanku tu nedoprovází už ani jeho skupina.

(www.mujiweb.cz 28. 5. 2004, upraveno)

ÚLOHA 2

Opravte v prvním souvětí výchozího textu interpunkci:

VÝCHOZÍ TEXT K ÚLOZE 3

Mladík z ortodoxní židovské rodiny se zahledí do dcery pobožných velšanů. Šelomon (hraje ho Ioan Gruffudd) zapůsobí na plachou Gaenor jako zjevení z jiného světa. Píše se však rok 1911 a společnost ovládají rasové předsudky. Debut scenáristy a režiséra Paula Morrisona sleduje peripetie lásky poznamenané zlověstnou nevraživostí. Britské drama s dialogy ve velštině a jidiš bylo nominováno na Oscara v kategorii neanglicky mluvených filmů.

(Pátek Lidových novin 1/2004)

ÚLOHA 3

Ve které z následujících částí výchozího textu je pravopisná chyba?

- A) Debut scenáristy a režiséra Paula Morrisona sleduje peripetie lásky poznamenané zlověstnou nevraživostí.
- B) Mladík z ortodoxní židovské rodiny se zahledí do dcery pobožných velšanů.
- C) Píše se však rok 1911 a společnost ovládají rasové předsudky.
- D) Šelomon (hraje ho Ioan Gruffudd) zapůsobí na plachou Gaenor jako zjevení z jiného světa.

Výraznější problémy se vyhnuly také hlavnímu městu. V Praze vyhledalo lékaře s chřipkou zatím jen minimum lidí. Mnohem více jich trápí virózy a angíny. Stejně jako v jiných krajích může epidemie chřipky přijít až ve chvíli, kdy se lidé vrátí do zaměstnání nebo do škol.

Takovou situaci očekávají jihočeši. Ačkoli byl vzestup chřipky v kraji v posledních dnech poměrně pomalý. „Jestli jsme v epidemii nebo ne, to budeme schopni vyhodnotit až skončí svátky,“ uvedl pro ČTK epidemiolog krajské hygienické správy Jan Augustin. „Zatím jsme zaznamenali přes 1400 nemocných na 100 tisíc obyvatel, tedy o necelých sto méně, než je práh zvýšeného výskytu nemoci.“

(Lidové noviny 30. 12. 2003)

ÚLOHA 4

Která z následujících úprav nejlépe odstraňuje nedostatky ve výstavbě začátku druhého odstavce výchozího textu?

- A) Takovou situaci jihočeši očekávají. Ačkoli byl vzestup chřipky v kraji, v posledních dnech, poměrně pomalý.
- B) Takovou situaci Jihočeši očekávají ačkoli vzestup chřipky v kraji v posledních dnech byl poměrně pomalý.
- C) Takovou situaci očekávají jihočeši, ačkoli, byl vzestup chřipky v kraji v posledních dnech, poměrně pomalý.
- D) Takovou situaci očekávají Jihočeši, ačkoli byl vzestup chřipky v kraji v posledních dnech poměrně pomalý.

ÚLOHA 5

Která z následujících úprav první části přímé řeči je nejvhodnější?

- A) Jestli je to epidemie nebo není, to budeme schopnými vyhodnotit po uplynutí Vánoc.
B) Jestli jsme v epidemii anebo nejsme, to budeme schopný vyhodnotit, až skončí svátky.
C) Jestli propukla epidemie, nebo ne, to budeme schopni vyhodnotit až po svátcích.
D) Jestli vypukla epidemie, nebo nevypukla, to budeme schopni vyhodnotit po vánocích.

17. žák rozlišuje spisovný jazyk, nářečí a obecnou češtinu a zdůvodní jejich užití

VÝCHOZÍ TEXT K ÚLOZE 1

Retrívři jsou v současnosti značně rozšířeni zejména ve městech a to na úkor svého původního poslání, kdy se jedná o typické lovecké psy, které FCI, tj. Mezinárodní kynologická federace, řadí do skupiny 8 – slídiči a retrívři.

U nás jsou nejčastější labradorští retrívři, krátce označovaní labradoři, a zlatý retrívr, zkráceně nazývaný golden. Tato dvě plemena jsou z retrívří skupiny nejčastějšími miláčky českých domácností, kdy, zejména v posledním desetiletí, je jejich rozšíření velmi značné.

Mnoho majitelů, kteří nemají zmiňovaná plemena k výkonu práva myslivosti, dochází s těmito psy na kynologická cvičiště Českého kynologického svazu. Jejich nejčastějším požadavkem je, aby jim na cvičáku „udělali“ poslušné zvíře!

(Fauna 16/2004)

ÚLOHA 1

Nalezněte v posledním odstavci výchozího textu nespisovný výraz:

VÝCHOZÍ TEXT K ÚLOZE 2

Další dvě mláďata vzácných orlosupů bradatých, narozená v liberecké zoo, se dostanou na svobodu. Počátkem týdne odcestovala v transportních bednách na ruzyňské letiště, odkud pokračovala do švýcarského Curychu, kde na ně čekali odborníci z přírodního parku v Goldau. Ti mají v úmyslu je později vypustit do volné přírody.

Orlosupi patří ve volné přírodě mezi ohrožené ptáky. „Úspěšným odchovem přispíváme k jejich přežití,“ uvedla mluvčí zoo Lada Sedláčková. V roce 2002 zoologové vypustili do volné přírody ve Francii samečka z liberecké zoo a loni dvě samičky. Orlosupy bradaté chová zahrada již 11 let. Chovný pár zde žije od roku 1998. Dvěma nejnovějším libereckým orlosupům připevní odborníci na tělo speciální vysílačky, aby mohli sledovat jejich pohyb. Pracovníci švýcarského přírodního parku se chystají zoo pravidelně informovat o osudu vypuštěných dravců.

Orlosupi z evropské volné přírody vymizeli zhruba před sto lety, původně obývali vysokohorské oblasti jižní Evropy. Patří mezi největší dravce světa, váží až 6,5 kilogramu a rozpětí jejich křídel dosahuje 280 cm.

(Nedělní svět 18. 7. 2004)

ÚLOHA 2

Orlosup bradatý je z hlediska jazykovědy:

- A) běžné hovorové sousloví
- B) nepřímé pojmenování
- C) odborný zoologický termín
- D) řídký slangový výraz

ÚLOHA 3

Který z následujících úryvků není přepisem ústního nepřipraveného projevu?

- A) To je právě to, že u nás teda ten výběr je nížkej, jo. Tady máte možnost buďto teda zůstat doma, dokonce dostanete, nějaký takový kapesný dostanete, neříkám, že to dostanete zapláceno, ale kapesný jo, anebo jít do tý práce. Ale nějaká varianta mezi tím neexistuje, a to, si myslím, že je škoda.
- B) Na soutěži Česko hledá SuperStar vydělali všichni. Nejvíc asi pan Simon Fuller, od něhož televize Nova pořad koupila. Byla to právě Nova, nejsilnější hráč na televizním trhu, která vsadila na estrádu. Tyto typy pořadů, jež svou atmosférou spadaly do 80. let, zacementovaly život v českém showbiznysu.
- C) Tady přeci jen byly jakýsi podpůrný, jak za starého systému, tak i teď, je podpůrný systém, plus je tady zavedeno babičkovství, že jo, to já jsem tam taky neměla bohužel. Ta naše pozice je výjimečná, protože naše pracovní doba je nepravidelná pochopitelně, jsou to ty večery, čili se to musí brát tak, jak to přijde. Ty děti jdou s náma.
- D) Tak já mám pocit, že politika vlastně, jestliže někdo se cítí být svobodným občanem, tak zároveň přijímá to, že je členem nějakýho systému, tudíž i politického a že by se měl zajímat. To je jedna věc, která mě tedy trochu trápí, že pořád ještě přetrvává ten systém jednou za čtyři roky strčit do tý urničky něco, teď častěj s tím Senátem, ale vlastně strkat jenom do urničky nějaký svůj hlas.

OČEKÁVANÝ VÝSTUP PODLE RVP ZV

18. žák uceleně reprodukuje přečtený text, jednoduše popisuje strukturu a jazyk literárního díla a vlastními slovy interpretuje smysl díla

VÝCHOZÍ TEXT K ÚLOHÁM 1–3

Text 1

Co se dětem v babiččině sedničce nejlépe líbilo, byla malovaná její truhla. Rády si prohlížely na červené půdě namalované modré a zelené růže s hnědými listy, modré lilie a červenožluté ptáčky mezi tím; ale větší radost měly, když babička truhlu otevřela. Bylo se však nač dívat! Spodní strana víka celičká byla polepena obrázky a modlitbičkami, samé to dárky z poutí. Pak tam byl přítruhlíček a v něm jakých to věcí! Rodinné spisy, listy od dcer z Vídně, malý sáček plátěný plný stříbrných peněz, poslaných to babičce na přilepšenou od dětí, jichž ale ona nepoužívá pro radost si nechávala.

(B. Němcová, *Babička*)

Text 2

Čas byl se již pošinul druhého dne našeho vypravování daleko k poledni, když pan Lakmus pracně se vyzdvihnul z křesla při oknu jizby, jež do ulice šla; byl v něm dopolední hodiny trávil a pomalu se ubíral nyní k pohovce. Zde usedl zase, natáhnul nohu na pohovku a s netrpělivým jaksí povzdechem podíval se na velké, hlasně cvakající zásklepné hodiny, které byly jako vše ostatní nářadí sice nenovy, avšak taktéž o jistém nákladu svědčící. Rafije ukazovala několik minut před dvanáctou.

S hodin sklouzl zrak jeho na Klárku, která u druhého okna pilně šitím se zanášela. „Dnes mně ani nedáváte polívku!“ prál s mrzkým úsměvem, jako by jen připomenouti chtěl, nikoli pohněvati.

(J. Neruda, *Povídky malostranské*)

Text 3

Pantáta již chtěl zabočit do Štěpánské ulice, ale vtom ho upoutal vjezd do protějšího domu. Vyjžděl odtamtud na chodník trojkolový vozík, tlačенý sluhou, slušně oděným. Ve vozíku spíše ležel nežli seděl stařec. Huňatou čepici měl staženou až na uši a do půl čela, jenom na skráních vylézaly chumáče žlutobílých vlasů; oči měl zavřeny, sivé tváře zapadlé, ostrou bradu, vyčouhlou z velké tmavé šály pod krkem. Ruce úplně zakrývala kožíštinová přikrývka a z nohou jenom boty vyčnívaly nad předním kolečkem vozíku.

(K. V. Rais, *Pantáta Bezoušek*)

Text 4

Profesor náboženství žádal neústupné dostiučinění za pohanu, která se mu stala. Na štěstí studentů nepředl s ním rektor zrovna dobrou přízi a tak bezděky, vlastně úmyslně, klonil se k filosofům, kteří nadto za výsledku doznamenali, že nemínili proti profesorovi demonstrovati, nýbrž že ten přípis je tak rozčilil, ano, když tu slavnost majáles uspořádali, nemínili tím nic proti profesorům, jak najevo dali, volajíce, prve než do háje vytáhli, „vivat“ akademii a jim.

V tom je vydatně podporoval starý, vážený páter German, který se jich ve sboru zastal co nejvydatněji.

(A. Jirásek, *Filozofská historie*)

ÚLOHA 1

Porovnejte jazykové prostředky použité v jednotlivých textech:

ÚLOHA 2

Porovnejte jednotlivé postavy charakterizované v textech 1–4:

ÚLOHA 3

Nakreslete postavy charakterizované v textech 1–4 tak, aby obrázky odpovídaly co nejvíce jednotlivým textům:

(V. Písař, Prokopova zkouška)

19. žák rozpoznává základní rysy výrazného individuálního stylu autora

ÚLOHA 1

Vyberte z ukázek A)-E) vždy takovou, která svým obsahem odpovídá názvům uvedených knih. Přiřadte k sobě název knihy a k ní příslušející ukázkou (dvě ukázky jsou navíc, nepatří k žádné z uvedených knih):

Názvy knih:

- 1) Pět neděl v balóně
- 2) Trosečníci polárního moře
- 3) Vlčák Kazan

Ukázky:

- A) Byli ve svém domově na slatině šťastní. V okolí byla hojnost drobné zvěře a pod vývratem bylo teplo. Zřídka kdy vycházeli na lov za obvod slatiny. Daleko mimo ni na vzdálenějších a pustých hřebenech občas slýchali hlasy vlčí smečky sbírající se k honbě za kořistí, ale to volání je již nevzrušovalo a nebudilo v nich touhu připojit se ke štvanci.
- B) Bylo to 6. listopadu v šestém roce mého kralování nebo mého zajetí na ostrově, když jsem se vydal na tuto výpravu a když jsem poznal, že potrvá déle, než jsem předvídal. Neboť ačkoliv ostrov nebyl příliš rozlehlý, připluv k východním končinám, spatřil jsem dlouhý řetězec skal, které vyčnívaly nad hladinu a zčásti se táhly pod vodou a za nimi se na půl míle prostírala dlouhá písčina, takže jsem musil zamířit daleko do moře, abych toto místo obeplul.
- C) Můj údiv pramenil z našich evropských poměrů a představ. Stále mě ještě provázely. U nás je třicetkilový rys opravdovým obrem. Ale tady, ve zdejších podmínkách je svět větší. I srnec váží okolo třiceti pěti kil. A tygr? Zdejší sibiřský tygr je také chlapík. Statnější než jeho kolegové v Indii nebo na Sumatře. Naroste i s ocasem čtyři metry a váží přes tři sta kilo.
- D) Rovnoběžku, na které ztroskotali, znají už z prvního měření sluneční výšky: jsou na $81^{\circ}14'$ severní šířky. Tato čára probíhá asi pětadvacet mil na sever od Severního mysu. Ale jsou trosečníci skutečně na poledníku Severního mysu? Teprve druhé měření sluneční výšky může odpovědět na tuto otázku, a proto všichni dychtivě čekají, až se znovu ukáže slunce.
- E) V poledne se doktor podíval na mapu a usoudil, že je nad krajem Uzaramo. Všude rostly kokosovníky, melounové stromy a bavlníky, nad nimiž Viktorie jako by si pohrávala. Joe shledával, že je docela přirozené, že se toto rostlinstvo vyskytuje v Africe. Kennedy zahlédl zajíce a křepelky, které si zrovna loudily o ránu z pušky. Ale protože nemohli zvěř sebrat, bylo by to bývalo jen plýtvání střelným prachem.

Který z následujících textů je úryvkem z uměleckého díla?

- 54 ■ ■ ■ ■ ■ ■ ■ ■ ■ ■

OČEKÁVANÝ VÝSTUP PODLE RVP ZV

20. žák formuluje ústně i písemně dojmy ze své četby, návštěvy divadelního nebo filmového představení a názory na umělecké dílo

ÚLOHA 1

Napište článek v rozsahu 180–200 slov do školního časopisu o filmu, který vznikl na námět literárního díla:

ÚLOHA 2

Uvedte alespoň dva důvody, proč se vám nelíbila určitá kniha:

21.

21.

ÚLOHA 1

Napište bajku, jejíž ponaučení bude znít *Žádný strom neroste do nebe*:

ÚLOHA 2

Napište pohádku s názvem *O potrefené huse*:

ÚLOHA 3

Napište povídku, jejíž zápletku bude tvořit chybná interpretace výroku *Chudoba cti netratí*:

VÝCHOZÍ TEXT K ÚLOZE 1

V prvních sto tisících letech od chvíle, kdy se nad Afrikou snesly krystaly, nevynalezli opolidé zhora nic nového. Zabili se však proměňovat, rozvíjeli v sobě dovednosti, jaké žádný jiný tvor neovládal. Kostní kyje prodloužily dosah jejich paží a znásobily jejich sílu; nebyli už bezbranní proti lovcům, s nimiž soupeřili o potravu. Menší masožravce dokázali odehnat od jejich vlastní kořisti a uměli už zastrážit a někdy i obrátit na útěk velké šelmy.

Zuby se jim zmenšovaly, nebyly pro ně již tak důležité. Zastoupily je ostrohranné kameny, jimiž se daly vyhrabat kořinky a kterými šlo useknout nebo uříznout také maso; následky to mělo nedožité. Opolidem už nehrozila smrt hladem. Když se jim zuby ulámaly nebo zkazily; i nejhrubší nástroje jim dokázaly přidat mnoho let života. Se zmenšenými tesáky se počaly proměňovat i jejich tváře; čenich ustoupil, masivní čelist se zmenšila, ústa nabyla schopnosti utvářet zvuky mnohem jemněji. Do vzniku řeči chyběl ještě milión let, avšak první kroky k ní již byly učiněny.

A pak se začal proměňovat svět. Ve čtyřech velkých vlnách, vždy s dvěma tisíci lety mezi jednotlivými vrcholy, se přehnal ledové doby a zanechaly po sobě stopy na celé zeměkouli. Všude mimo tropy daly zaniknout těm, kdo předčasně opustili domovinu svých předků; a všude vytřídily a vyhubily ty, kdo se nedokázali přizpůsobit.

S ledovci odešlo i mnoho z prapůvodního života planety – opolidi nevyjímaje. Avšak na rozdíl od mnoha ostatních tu zanechali potomky; nevyhynuli a nezaničili – přeměnili se. Tvůrci nástrojů byli svými vlastními nástroji přetvořeni.

Neboť používáním kyje a pazourku jejich ruce vyvinuly obratnost, jaká neměla obdoby v celé živočišné říši, jaká jim dovoľovala vyrábět ještě dokonalejší nástroje, a ty pomáhaly rozvíjet schopnosti jejich údů a mozků ještě dále. Byl to proces narůstající akcelerace; na jeho konci byl Člověk.

První skuteční lidé měli nástroje a zbraně jen o málo dokonalejší než jejich předci před miliónem let, avšak dokázali jich užívat s daleko větší obratností. A kdesi v uplynulých šerých staletích vynalezli nejdůležitější nástroj vůbec, třebaže ho nebylo možno vidět ani ohmatat. Naučili se mluvit, a tak získali prvé velké vítězství nad Časem. Znalosti jedné generace teď už mohly být předávány pokolení dalšímu, takže každý věk hromadil prospěch z věků předchozích.

Na rozdíl od zvířat, jež věděla pouze o přítomném dění, Člověk si pro sebe dobral minulost; a již začal nejspíše sahát po budoucnosti.

Učil se také ovládat síly přírody; zkrocením ohně položil základy k technice a zanechal své živočišné počátky daleko za sebou. Kámen ustoupil bronz, pak železu. Po lovu následovalo obdělávání půdy. Tlupa se rozrostla ve vesnici, vesnice v město. Řeč se stal, díky jistým značkám na kameni, na hliněných střepích a na papyru, věčnou. Ponenáhlu člověk vytvořil filozofii a náboženství. A oblohu, ne zcela nepřípadně, zabydlil bohy.

Jeho tělo se sice stávalo stále bezbrannější, ale zato jeho útočné zbraně nabývaly vytrvalosti na děsivost. Proměnil kámen a bronz a železo a ocel postupně v úplnou škálu sečných a bodných nástrojů a velice záhy se naučil srážet své oběti na dálku. Oštěp, luk, dělo a posléze řízená střela mu daly do rukou zbraně neomezeného dosahu a bezmála i neomezené síly.

Bez oněch zbraní, ač jich mnohokrát užil sám proti sobě, by byl Člověk nikdy neovládl svět. Do nich vložil srdce i duši a ony mu po celé věky dobře sloužily.

Ovšem od chvíle, kdy vznikly, začal už vlastně žít ve vydluženém čase.

(Vzhledem k povaze úlohy není uveden zdroj výchozího textu.)

ÚLOHA 1

Rozhodněte o výchozím textu, zda patří spíše k hodnotné, či spíše ke konzumní literatuře. Své rozhodnutí zdůvodněte.

23.

žák rozlišuje základní literární druhy a žánry, porovná je i jejich funkci, uvede jejich výrazné představitele

VÝCHOZÍ TEXT K ÚLOZE 1

A liška je opravdu chytrák nad chytráky. I chytrák se spálí, praví však přísloví a to je pravda pravdoucí.

Dobrá. Čáp ale také není žádný hlupák.

Když si zkrátka chytrák myslí, že chodí po světě jen mezi samými tulipány, na které snadno vyzraje, je z něho dokonce hlupák.

VÝCHOZÍ TEXT K ÚLOZE 2

(Vzhledem k charakteru úlohy není uveden zdroj výchozího textu.)

58 ■ ■ ■ ■ ■ ■ ■ ■ ■ ■

Jednoho rána se v džungli probudil tygr a oznámil své družce, že je králem zvířat.

„Králem zvířat je Leo, lev,“ řekla.

„Potřebujeme změnu,“ prohlásil tygr. „Všechna zvířata volají po změně.“

Tygřice poslouchala, ale žádné volání neslyšela, ledaže ji volala tygřata.

„Až vyjde měsíc, budu králem zvířat,“ pokračoval tygr. „Bude to na mou počest žlutý měsíc s černými pruhy.“

„No jo, určitě,“ ucedila pochybovačně tygřice a odcházela podívat se na mláďata, z nichž jednomu, byl to tygřík a byl velmi podobný otci, se zdálo, že má v tlapě trn.

Tygr se pomalu plížil džunglí, až se připlížil ke lvímu brlohu. „Vylez ven,“ zařval, „a pozdrav krále zvířat! Král je mrtvý, ať žije král!“

V brlohu probudila lvice svého druha. „Přišel za tebou na návštěvu král,“ šťouchla do něj.

„Který král?“ zeptal se lev rozespale.

„Král zvířat,“ odpověděla.

„Já jsem přeci král zvířat,“ zařval Leo a vyrazil z brlohu hájit svou korunu proti novému nápadníku trůnu.

Byl to lítý boj a trval až do západu slunce. Přidala se všechna zvířata z džungle, některá na stranu tygra, jiná na stranu lva. Všechna zvířata od mravenčnicka až po zebra se zúčastnila zápasu o svržení lva anebo vyhnání tygra a některá vůbec nevěděla, zač bojují, a některá bojovala pro obě strany a některá pro toho, kdo byl nejbližší, a některá vůbec jen pro to, aby bojovala.

„Za co bojujeme?“ zeptal se kdosi mravenčnicka.

„Za starý řád,“ odpověděl mravenčnick.

„Za co umíráme?“ zeptal se kdosi zebry.

„Za nový řád,“ řekla zebra.

Když vyšel měsíc, celý rudý a skoro v úplňku, svítil do džungle, v které se nic nepohnulo a kde jenom papoušci maka a kakadu vřeštěli hrůzou. Všechna zvířata byla mrtvá, jen tygr zůstal naživu, ale i jeho dny byly sečteny a jeho času povolna ubývalo. Byl vládcem všeho, co mohl přehlédnout, ale to už zřejmě nic neznamenal.

(J. Thurber, Filozof & ústřice)

ÚLOHA 3

Nalezněte ve výchozím textu rysy charakteristické pro literární žánr, k němuž výchozí text patří:

Nalezněte ve výchozím textu rysy, jimiž lze charakterizovat baladu:

VÝCHOZÍ TEXT K ÚLOZE 1

Když takto dal najevo plnou sebedůvěru, přiměl neznámý rytíř svého koně, aby pozpátku sestoupil ze svahu a na zpět kolbištěm až na severní konec, kde bez hnutí stanul, očekávaje protivníka. Také tuto ukázkou jezdecké dovednosti odměnili diváci potleskem.

Třebaže Briana de Bois-Guilbert protivníkovy rady dopálily, nikterak jejich cenu nepřehlédl. Jeho čest byla příliš v sázce, aby zanedbal jakékoli prostředky, jimiž se mohl pojistit proti troufalému protějšku. Vybral si nové kopí s pevným dřevcem – bylo možné, že při minulých náporech první kopí už utrpělo. Nakonec odložil štít, který byl nepatrně poškozen, a dal si od panošů podat nový. První jeho štít měl na sobě jen obecný znak jezdce, totiž dva rytíře jedoucí na jednom koni, znak pokory a chudoby templářů, vlastnosti, které už dávno nahradila zpupnost a bohatství, jež pak nakonec zavedly řád k pádu. Bois-Guilbertův vlastní štít měl na sobě krkavce v plném letu, držícího v drápech lebku, a nápis Gare le Corbeau – Střez se krkavce.

Když se tito dva rytíři octli bez hnutí proti sobě na opačných koncích kolbiště, vyvrcholilo napjaté očekávání shromáždění. Nemnozí si troufali spoléhat, že by utkání mohlo skončit pro Vydědence dobře, ale jeho odvaha i dvornost už mu mezi diváky vysloužily všeobecné přání úspěchu.

Jakmile se ozvaly trubky na znamení, že zápas je zahájen, oba rytíři jako bleskem zmizeli ze svých stanovišť a narázili na sebe uprostřed kolbiště jako hromobití. Obě kopí se rozlétla na třísky až po držení, a v prvním okamžiku se zdálo, že oba rytíři spadli, protože obapolný náraz srazil oba koně na zadky. Jezdecké umění obou rytířů pozvedlo koně s pomocí uzdy a ostruh. Pohlédnuvše na sebe tak, že se zdálo, jako by oheň šlehal ze skulin jejich hledí, oba se obrátili a doklusali zpět každý na svou stranu kolbiště, kde jim byla podána čerstvá kopí.

(W. Scott, *Ivanhoe*)

ÚLOHA 1

Výchozí text bývá přiřazován k romantismu. Nalezněte ve výchozím argumenty pro toto přiřazení:

ÚLOHA 2

Jmenujte významné představitele kritického realismu v české literatuře:

OČEKÁVANÝ VÝSTUP PODLE RVP ZV

25.

žák porovnává různá ztvárnění téhož námětu v literárním, dramatickém i filmovém zpracování

VÝCHOZÍ TEXT K ÚLOHÁM 1–2

Text 1

„Poslušně hlásím, pane lajtnant,“ odpověděl Švejk, „že když voják ztratí uniformu, že musí vyfasovat novou.“

„Ježíšmarjá,“ vykřikl poručík Dub, „ty vole, ty zvíře jedno, ty si budeš tak dlouho zahrávat se mnou, že budeš po válce sto let dosluhovat.“

Plukovník Gerbich, který doposud seděl klidně a rozšafně za stolem, sešklebil se najednou strašlivě, neboť jeho doposud klidný palec u nohy z mírného a klidného beránka proměnil se záchvatem dny na řvoucího tygra, na elektrický proud o 600 voltů, na úd drcený pomalu kladivem na štěrk. Plukovník Gerbich mávl jenom rukou a zařval hrozným hlasem člověka, pomalu pečeného na rožni: Všechno ven! Podejte mi revolver!“

Tohle už všichni znali, a proto vyrazili ven i se Švejkem, kterého odtáhla stráž na chodbu. Jedině poručík Dub zůstal a chtěl ještě v této chvíli, která se mu zdála tak příhodnou, nasadit na Švejka a řekl šklebícímu se plukovníkovi: „Dovoluji si upozornit, pane plukovníku, že tento muž. . .“

Plukovník zamňoukal a hodil po poručíkovi kalamárem, načež zděšený poručík Dub zasalutoval a řekl: „Ovšem, pane plukovníku,“ a zmizel ve dveřích.

Potom dlouho ozýval se z plukovníkovy kanceláře řev a vytí, až nakonec bolestné úpění umlklo. Palec plukovníkův proměnil se najednou opět v klidného beránka, záchvat dny pominul, plukovník si zazvonil a poručil, aby přivedli k němu opět Švejka.

(J. Hašek, Osudy dobrého vojáka Švejka)

Text 2

„Zvěstuj v odpověď senátu a národu římskému,“ slavnostně praví Licinius, „že Krassova vojska válku právě vítězně dokonala.“

Nato Boháč nařizuje vojákům, aby po obou stranách Appiovy silnice z Kapuy až do Říma vztyčili šest tisíc křížů.

Afranius se vrací z bitevního pole. Přináší jeden malý, snad ženský sandálek a chomáč dlouhých rusých vlasů, slepených seschlou krví.

„Spartaka jsme nenašli, Licinie.“

Domitius Hyginus má službu u hlavního stanu. Sklonil hlavu.

Druhého dne vyvádějí vojáci z ohrady zajatce. Šest tisíc zajatých dovlekli ke křížům. Šest tisíc provinilých otroků bude potrestáno, jak jen dovede zpupný Řím ztrestat neposlušné raby. Celý den a celou noc až do rána je slyšet od Appiovy cesty bušení kladiv a bolestný řev a zoufalé vytí odsouzenců, vbíjených na kříž. Všichni nařikají, všichni sténají. Jen jediný z nich bez hlesu zatíná zuby, bolest nohou a dlaní trpí jen v sobě. Je to poslední ze zajatců, ten, kterého přibíjejí až před samou branou Říma. Na lysé hlavě mu vyvstávají krůpěje studeného potu.

Nazítří táhne vítězný Krassus se svým vojskem Appiovou silnicí do Města.

(J. Loukotková, Spartakus)

ÚLOHA 1

Oba texty se týkají války. Nalezněte a pojmenujte rozdíly mezi oběma texty v jejím ztvárnění:

ÚLOHA 2

Přepište text 2 do podoby filmového scénáře:

OČEKÁVANÝ VÝSTUP PODLE RVP ZV

26.

žák vyhledává informace v různých typech katalogů, v knihovně i v dalších informačních zdrojích

ÚLOHA 1

Vyhledejte na internetu informaci, kterým spisovatelům byla v 21. století udělena Nobelova cena za literaturu. Označte zdroj, který považujete za nejvíce důvěryhodný, a toto rozhodnutí zdůvodněte.

ÚLOHA 2

Na základě informací nalezených ve vybraných „papírových“ encyklopedických dílech sestavte medailon jednoho nositele Nobelovy ceny za literaturu v 21. století:

VÝCHOZÍ TEXT K ÚLOZE 3

Zákonný požadavek by pouze nemusel vznášet povinnost v médiích používat jazyka spisovného, avšak významově přesného. Možná bychom tím dospěli k nápravě hrůz, která denně slýcháme:

... teplota nestoupá, zásadně ŠPLHÁ
hokejista nestřílí na branku, zásadně PÁLÍ
politik, zločinec aj. neblufují, ale BLAFUJÍ atd.

Možná by se vyřešil i problém s jednoslovným názvem našeho státu. Není totiž pravdou, že Česko je jazykově správně vytvořeným tvarem. Chybí v něm jedna souhláska (maličkost pro jazykové znalce?). Člověk s jazykovým citem nemůže přece svůj cit odhodit a zříci se veškeré logiky a souvislostí. „Česko-“ je především slovesná částice, stejná jako např. polo- (polodrahokam), sladko- (sladkokyselá okurka), mlado- (mladočech) aj. Samozřejmě nejvíce „narušují“ přijatelnost obskurního názvu „Česko“ složená slova s příbuzenským vztahem jako Československá (obchodní banka), Českomoravská (vrchovina), českobratrská (církev). Vedle toho máme normální, bezproblémová označení vytvořená logickým postupem: Město Aš, větší oblast přidáním částice „-sko“ je potom Ašsko, Čechy, větší územní útvar Čechsko, změkčením Češsko. Nemyslím, že by toto označení bylo nějak zásadně nepřijatelné, snad jen pro antirusisty.

(Haló noviny 16. 6. 2004)

ÚLOHA 3

Porovnejte podtržené úseky výchozího textu s odbornými publikacemi a případná pochybení pisatele článku opravte:

VÝCHOZÍ TEXT K ÚLOZE 4

Nový slovník se snaží zachytit slova cizího původu běžně užívaná ve všech oblastech života, přihlíží – ve výběru – i k slovům okrajovým (např. nářečním, zastarávajícím, slangovým a řídkým). Cílem slovníku je představit a stručně vysvětlit každé slovo (i slovní a frazeologické spojení) se všemi údaji potřebnými pro jazykovou komunikaci, tj. s informací o pravopisu, výslovnosti, tvarech, původu, frekvenčním a stylovém hodnocení, dobovém zařazení, spojitelnosti s jinými slovy, o významu slova, významovém rozčlenění, o synonymických a antonymických prostředcích.

(Vzhledem k charakteru některých úloh není zdroj výchozího textu uveden.)

ÚLOHA 4

O kterém z následujících slovníků se nejspíše píše ve výchozím textu?

- A) slovník cizích slov
- B) slovník česko-anglický
- C) slovník nepoužívaných výrazů
- D) slovník o vývoji českého pravopisu

